

Univerzita Karlova
Fakulta tělesné výchovy a sportu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA KARLOVA

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Katedra biomedicínského základu v kinantropologii

Rizika znehybňujících metod v rámci bezpečnostních sborů

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Petr Kubový

Vypracoval:

Martin Dymák

Praha, 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla použita k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne:

.....

Podpis autora práce

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své bakalářské práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto bakalářskou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a Příjmení:

Fakulta:

Datum vypůjčení:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat panu Ing. Petru Kubovému za cenné rady a veškerou pomoc při tvorbě této práce. Velké poděkování patří také všem, kteří mě při jejím vypracování podpořili.

Abstrakt

- Název:** Rizika znehybňujících metod v rámci bezpečnostních sborů
- Cíle:** Cílem této práce je stanovit důsledky znehybňujících metod realizovaných příslušníky bezpečnostního sboru. Tyto metody blíže popsat, definovat jejich použití a ukotvení v právním řádu České republiky. Vyhledat případy, kdy došlo k použití těchto metod a uvést příklady, příčin újmy na zdraví a způsoby, jak jsou tyto případy posuzovány z právního hlediska.
- Metody:** Závěrečná bakalářská práce je zpracována formou literární rešerše. Vychází z platných zákonů, předpisů, interních aktů a literatury věnující se problematice bezpečnostních sborů. Dále jsou využita data z evidencí soudních rozhodnutí, popisu a činnosti státních institucí, digitálních archivů vysokých škol a databází (Google Scholar, Scopus, ProQuest, ScienceDirect).
- Výsledky:** Výsledkem práce je rešerše definující použití donucovacích prostředků hmatů, chvatů, úderů a kopů českých bezpečnostních sborů. Blíže jsou popsány metody znehybnění spadající pod použití tohoto prostředku. V rámci metod znehybnění, byly nalezeny dvě hlavní příčiny náhlého úmrtí při zadržení. Jsou jimi polohové dušení a vybuzené delirium. Tyto příčiny úmrtí byly představeny a doplněny o příklady z praxe nejen z České republiky.
- Klíčová slova:** Policie, donucovací prostředky, syndrom úmrtí při zadržení, dušení

Abstract

- Title:** Risk of immobilizing methods within security forces
- Aims:** This thesis aims to establish the repercussions of immobilizing methods enacted by members of the police force. Hence, examining each method, its applications and the legal parameters of its exercise; whereby identifying cases where these methods prompted temporary or chronic damages to health of the affected party, and analyzing their ruling decision.
- Methods:** The bachelor thesis is structured as a literary review. It draws from active laws and legislations, internal regulations and literature relevant to the coercive methods of the police force. Further sources are derived from past verdicts, descriptions and actions by state institutions and digital archives (Google Scholar, Scopus, ProQuest, ScienceDirekt).
- Results:** The result of this literature review is defining the use of force by the Czech security forces in the form of throws, holds, kicks and punches. The use of such restraint will be covered more in detail throughout the thesis. Within the restraint methods, two main causes of sudden death in custody were found. These are positional asphyxiation and excited delirium. These causes were presented and supported by practical examples not only from the Czech Republic.
- Key words:** Police, coercive tools, sudden death in custody syndrome, asphyxia

Obsah

1	Úvod.....	12
2	Cíle práce, úkoly práce.....	13
2.1	Cíle práce.....	13
2.2	Úkoly práce.....	13
3	Metoda a metodika práce	14
3.1	Metodika práce	14
4	Vymezení Bezpečnostních sborů	16
4.1	Ozbrojené bezpečnostní sbory	16
4.1.1	Policie České republiky	17
4.1.2	Celní správa České republiky	17
4.1.3	Vězeňská služba České republiky.....	17
4.1.4	Generální inspekce bezpečnostních sborů	17
5	Donucovací prostředky	18
5.1	Právní rámec užití donucovacích prostředků.....	20
5.1.1	Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem GIBS.....	20
5.1.2	Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem VS ČR.....	20
5.1.3	Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem CS ČR.....	21
5.1.4	Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem PČR	21
5.2	Četnost použití donucovacích prostředků.....	21
5.2.1	Postup použití donucovacího prostředku příslušníkem Policie	23
6	Hmaty, chvaty údery a kopy	24
6.1	Základní a služební příprava.....	25
6.1.1	Nástupní příprava.....	25
6.1.2	Odborná příprava – Etapa I.....	25
6.1.3	Řízená praxe	26
6.1.4	Odborná příprava – Etapa II.	26

6.1.5	Profesní vzdělávání a služební příprava	26
6.2	Techniky hmatů, chvatů, úderů a kopů.....	27
6.2.1	Údery a kopy.....	27
6.2.2	Zranitelná místa	31
6.2.3	Hmaty a chvaty	32
6.3	Omezení při použití donucovacích prostředků	34
7	Metody znehybnění.....	35
7.1	Popis metod znehybnění	36
7.1.1	Poutání	37
8	Rizika	38
8.1	Příklady nepřiměřeného užití donucovacího prostředku	39
8.2	Smrt znehybněním.....	41
8.2.1	Polohové dušení.....	43
8.2.2	Vybuzené delirium	44
8.2.3	Sekundární faktory.....	44
8.2.4	Příklady syndromu náhlého úmrtí při zadržení.....	45
8.2.5	Příklady syndrom náhlého úmrtí při zadržení v České republice.....	46
9	Diskuze	48
10	Závěr.....	50
11	Seznam použitých zdrojů	51
12	Seznam použitých obrázků a tabulek	60

Seznam použitých symbolů a zkratek:

PČR	Policie České republiky
GIBS	Generální inspekce bezpečnostních sborů
VS	Vězeňská služba
CS	Celní správa
ČR	Česká republika
UZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace
BIS	Bezpečnostně informační služba
ZOP	Základní odborná příprava
ETR	Evidence trestních řízení

1 Úvod

Syndrom náhlého úmrtí zadrženého při zadržení členem bezpečnostního sboru představuje v celkovém počtu minoritu případů úmrtí při zadržení v České republice. Zejména vlivem činnosti médií a sociálních sítí jsou však tyto případy vyzdvihovány a následně přiřazovány do kategorie tzv. „policejní brutality“ při zásahu. Neznalost této problematiky mezi veřejností v České republice je podpořena nedostatkem tuzemské odborné literatury. V tomto ohledu přispívá nedostatek informací k negativnímu vnímání těchto případů a tím, i k negativnímu odrazu českých bezpečnostních sborů v očích veřejnosti.

V zemích jako je například USA a Kanada je tato problematika zkoumána poměrně podrobně. Případy náhlého úmrtí při zadržení (sudden death in custody) jsou zde pečlivě evidovány. Ačkoli je výskyt těchto případů velmi nízký, rozsah této problematiky jasně ukazuje, že si toto téma zaslouží bližší popis a pochopení (Ross & Chan, 2005).

Tato rešeršní práce má poskytnout vhled do českého prostřední bezpečnostních sborů, jeho právního ukotvení, vymáhání práva a s tím spojená rizika úmrtí při zadržení vlivem metod znehybnění. Obsah této práce zahrnuje definici bezpečnostních sborů, jejich pravomoci a podíl při zajišťování a udržování bezpečnosti v České republice. Dále je v práci uvedena četnost použití donucovacích prostředků a informace o způsobu výcviku příslušníků bezpečnostních sborů v jejich použití.

Na základě již zmíněné četnosti, jsou blíže popsány donucovací prostředky (hmaty, chvaty, údery a kopy), mezi které se řadí též) metody znehybnění.

Závěrečná část práce se věnuje problematice náhlého úmrtí při zadržení. Definiuje nejčastější příčiny těchto úmrtí, které jsou doplněny o příklady z praxe nejen z českého prostředí.

2 Cíle práce, úkoly práce

2.1 Cíle práce

Cílem této závěrečné práce je přiblížit problematiku použití metod znehybnění, definovat tyto metody, popsat, kým jsou tyto metody používány a primárně zhodnotit rizika jejich použití, tedy rizika nejen pro osoby, vůči kterým jsou tyto metody použity, ale i pro samotné příslušníky bezpečnostních sborů, kteří tyto metody, ve své práci využívají.

2.2 Úkoly práce

- Prostudovat českou i zahraniční literaturu obsahující tematiku zákroku bezpečnostních sborů a profesní sebeobrany.
- Popsat bezpečnostní sbory, jejich počet a funkci v rámci bezpečnostní politiky České republiky
- Stanovit četnost využití jednotlivých donucovacích prostředků
- Definovat metody znehybnění
- Určit výčet možných rizik vyplývajících z užití těchto metod v praxi.

3 Metoda a metodika práce

K tvorbě této bakalářské práce byla využita metoda literární rešerše. Tato metoda je založena na písemném zhodnocení doposud známých informací o daném tématu, bez stanovené metodiky (Jesson et al., 2011). Běžně je literární rešerše dělena na tradiční (označovaná také jako narativní) a systematickou.

Systematická literární rešerše si klade za cíl na základě kritérií vyhledat a dle svého cíle zhodnotit vhodnost nalezených dat. Stejného postupu užívá pro rozbor dat v nalezených výzkumech (Snyder, 2019). Slouží především k podpoře výzkumného bádání a aplikací získaných poznatků v praxi (Jesson et al., 2011).

Tradiční literární rešerše cílí na identifikaci mezer v poznání dané problematiky. S její pomocí lze určit, zda v dané bádané oblasti je prostor pro další výzkum, či je téma zcela vyčerpané. Pro tradiční literární rešerši je typický výběr zdrojů, a to dle osobních preferencí autora. Tato metoda poskytuje větší možnosti, jak konkrétní téma zpracovat (Jesson et al., 2011). Jesson et al. (2011) uvádí následující typy tradiční literární rešerše:

- Tradiční rešerše
- Konceptuální rešerše
- Rešerše zabývající se stavem poznání
- Odborná rešerše
- Podporující rešerše

3.1 Metodika práce

Ke zpracování byla použita metoda tradiční konceptuální literární rešerše. Jesson et al. (2011) tuto konkrétní metodu tradiční rešerše popisuje jako skladbu dosavadních dostupných informací k dané problematice, s cílem jejího bližšího pochopení.

Konkrétně postup při zpracování této závěrečné práce spočíval ve stanovení klíčových slov. Tato klíčová slova byla použita při vyhledávání relevantních dokumentů v databázích (Google scholar, Scopus, ProQuest, ScienceDirekt), repositářích vysokých škol a centrálním vyhledávači Univerzity Karlovy od A do Ž (UKAŽ).

Nalezené prameny byly prostudovány a na základě kritérii zařazeny do textu práce. Kritéria pro výběr byla stanovena zejména v propojení nalezených zdrojů s tématem práce. Přesněji řečeno, aby nalezené zdroje popisovaly problematiku bezpečnostních sborů, profesní sebeobranu, zákroky pomocí donucovacího prostředku hmaty, chvaty, údery a kopy. Vyřazeny

byly prameny věnující se problematice použití jiných donucovacích prostředků než hmatů, chvatů, úderů a kopů, věnující se ozbrojeným konfliktům a prameny netýkající se zásahu bezpečnostních sborů.

Z nalezených závěrečných prací byla primárně užitá praktická část těch prací, které se zabývaly četností použití donucovacích prostředků bezpečnostními sbory. Dále takové práce, které svou praktickou částí přispěly k výsledkům této práce.

V neposlední řadě byla využita takzvaná „šedá literatura“. Pod šedou literaturou si lze představit jakékoli tištěné či elektronické prameny, které pochází z oblasti státní správy, akademické oblasti a soukromých či firemních databází, přičemž žádná z těchto oblastí není kontrolována komerčními vydavateli (Bonato, 2018). Šedá literatura použitá v této práci pochází od státních institucí, odkud byla vyžádána na základě zákona o svobodném přístupu k informacím (Zákon č. 106/1999 Sb., 1999).

V rámci výběru a popisu úpolových technik, byly kromě příslušené metodiky policie využity i osobní zkušenosti z prostředí úpolových sportů.

4 Vymezení Bezpečnostních sborů

Bezpečnostní sbory České republiky jsou podstatnou a nedílnou částí bezpečnostního systému České republiky (Bezpečnostní sbory, b.r.). I přes to, že bezpečnostní systém, jako takový, není zákonem vymezen jsou bezpečnostní sbory definovány hned několika právními předpisy (Balabán & Pernica, 2015). Jejich rozdělení, rozsah jejich působnosti a práva spojená s povinnostmi jejich příslušníků definuje zákon č. 361/2003Sb., O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Tento Zákon vymezuje následující bezpečnostní složky (Zákon č. 361/2003 Sb., 2003):

- Policie České republiky
- Hasičský záchranný sbor České republiky
- Celní správa České republiky
- Vězeňská služba České republiky
- Generální inspekce bezpečnostních sborů
- Bezpečnostní informační služba
- Úřad pro zahraniční styky a informace

4.1 Ozbrojené bezpečnostní sbory

Zákonodárci dále definují podkategorii bezpečnostní sborů, souhrnně nazvanou jako „Ozbrojené bezpečnostní sbory“. Ozbrojené bezpečnostní sbory vykonávají činnost bezpečnostní povahy. Tato povaha plyne z politiky České republiky, zejména v oblastech ochrany celospolečenských zájmů a hodnot, ochrany fyzických osob, jejich zdraví, důstojnosti, majetku a ochrany právnických osob (MVCR, b.r.). Za Ozbrojené bezpečnostní sbory zákon taxativně považuje následující složky:

- Policie České republiky (Zákon č. 273/2008 Sb., 2008)
- Celní správa České republiky (Zákon č. 17/2012 Sb., 2012)
- Vězeňská služba České republiky (Zákon č. 555/1992 Sb., 1992)
- Generální inspekce bezpečnostních sborů (Zákon č. 341/2011 Sb., 2011)

Všechny výše uvedené sbory jsou za ozbrojené považovány díky zákonné opoře k použití služební zbraně, jako donucovacího prostředku (viz Tabulka 1).

Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace (dále jako UZSI), má též zákonné oprávnění k použití služební zbraně. Toto oprávnění však platí pouze na případy krajní nouze a nutné obrany. Neslouží tedy jako prostředek k dosažení cíle

sledovaného zákrokem, jako je to u Policie České republiky (Dvořák, 2010; Zákon č.154/1994 Sb., 1994). Použití zbraně příslušníky BIS a UZSI, je z právního hlediska posuzováno stejně, jako kdyby zbraň použil v krajní nouzi, případně nutné obraně běžný občan České republiky (O BIS, b.r.).

Za zcela neozbrojený bezpečnostní sbor lze považovat Hasičský záchranný sbor. Jako jediný totiž nemá zákonné ukotvení pro použití služební zbraně (Zákon č. 320/2015 SB., 2015).

Vzhledem k charakteru této bakalářské práce bude dále zaměřena pouze na ozbrojené bezpečnostní sbory.

4.1.1 Policie České republiky

Policie České republiky (dále jako PČR) je svou činností podřízena Ministerstvu vnitra. Jejím hlavním úkolem je zajištění bezpečnosti na území České republiky, ochrana majetku, osob a předcházení trestné činnosti. Vedlejšími úkoly toho sboru je plnění úkolů na úseku vnitřního pořádku, úkolů vedených v trestním řádu a dalších činností na základě právního řádu České republiky (PČR, b.r.). Celkový počet příslušníků k lednu 2023 je třicet devět tisíc čtyři sta dvacet dva (PhDr. Vokuš, b.r.). Jedná se o největší počet příslušníků v rámci ozbrojených bezpečnostních sborů v České republice.

4.1.2 Celní správa České republiky

Instituce tradičně zabývající se výběrem cla, správou spotřebních a ekologických daní, kontrolou Intrastatu [systém statistiky obchodu (Intrastat, b.r.)], kontrolou mýta a elektronické dálniční známky. Celní správu spravuje Ministerstvo financí České republiky. V současné době pod Celní správou ČR pracuje přibližně čtyři a půl tisíce pracovníků (Celní správa, b.r.).

4.1.3 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky spadá pod Ministerstvo spravedlnosti. Vykonává dohled nad výkonem vazby, zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody. Provádí kontrolu nad udržováním pořádku a bezpečnosti v budovách soudů, při činnostech státního zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti (Vězeňská služba, b.r.). Vězeňská služba ve výroční zprávě za rok 2023 stanovuje počet služebních míst na sedm tisíc pět set dvacet dva (Výroční zpráva VS 2023, b.r.).

4.1.4 Generální inspekce bezpečnostních sborů

Hlavní činností Generální inspekce bezpečnostních sborů (dále GIBS), je aktivní vyhledávání a odhalování trestné činnosti příslušníků ozbrojených bezpečnostních sborů, případně jejich civilních zaměstnanců. V případě nalezení skutečností, že byl spáchán trestný

čin příslušníkem bezpečnostního sboru, tato instituce vede následné vyšetřování. Mezi vedlejší činnosti GIBS spadá provádění zkoušek spolehlivosti vůči vybraným příslušníkům a pracovníkům (GIBS, b.r.). Dále navrhuje a vydává metodická doporučení pro činnost jednotlivých výše jmenovaných sborů. Z pohledu trestní řádu je GIBS považován za policejní orgán (Informace, 2021). GIBS ve své výroční zprávě za rok 2022 uvádí obsazenost celkem dvou set sedmdesáti devíti služebních míst (Výroční zpráva GIBS 2022, b.r.).

5 Donucovací prostředky

Donucovací prostředky slouží jako pomocný prostředek ozbrojeným bezpečnostním sborům při vymáhání práva, ochraně života, majetku a pořádku. Tyto prostředky jsou využity nejčastěji v souvislosti při odmítnutí plnění výzev příslušníka ozbrojeného bezpečnostního sboru. Současně mohou být využity k obraně proti přímo hrozícímu útoku na příslušníka sboru a k omezení osobní svobody pachatele (Donucovací prostředky SEBS a ASEBS, b.r.).

Obecně platí, že příslušník ozbrojeného bezpečnostního sboru má možnost využít při zákroku takový donucovací prostředek a zbraň, k jehož užití byl vycvičen (Zákon č. 273/2008 Sb., 2008). Právní norma však již blíže nespecifikuje časovou dotaci, případně četnost realizace výcviku samotného. Podmínka užití na základě vycvičení je splněna i při absolvování jednoho úplného výcviku, zaměřeného na použití daného donucovacího prostředku. Nutnost a obsah přeškolení na použití donucovacího prostředku může upravovat některý z interních aktů řízení policie. Zákon tuto nutnost již nespecifikuje (Stanovisko MV, bod 21., 2010).

Ve výkonu služby se lze dostat do situací, v nichž bude příslušník bezpečnostního sboru nucen použít donucovací prostředek, případně zbraň, k jehož použití nebyl vycvičen. Jedná se o situace, kdy příslušníku nezbyde jiná možnost než prostředek, k jehož použití vycvičen nebyl, použít. Jako příklad lze uvést situaci, kdy je jeden policista zraněn a druhý v této situaci použije právě prostředek, se kterým výcvikem neprošel. V takovémto případě nebude rozhodnutí příslušníka považováno za nezákonné použití donucovacího prostředku. V jeho konání však bude posuzován následek, který užitím takového prostředku, k jehož použití nebyl vycvičen, způsobí (Metodická příručka č. 1/2017, 2017).

Z výše uvedených zákonů, lze vyčíst taxativně uvedené donucovací prostředky, ke kterým může být příslušník ozbrojeného bezpečnostního sboru vycvičen. Tento zákonný výčet je přehledně zpracován v Tabulce č.1.

Tabulka 1*Výčet donucovacích prostředků pro jednotlivé ozbrojené bezpečnostní sbory*

Donucovací prostředky	Oprávnění PČR	Oprávnění VS	Oprávnění CS	Oprávnění GIBS
Hmaty, chvaty, údery a kopy	X	X	X	X
Slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek	X	X	X	X
Obušek a jiný úderný prostředek	X	X	X	X
Vrhací prostředek mající povahu střelné zbraně	X	-	-	X
Vrhací prostředek nemající povahu střelné zbraně	X	-	-	-
Zastavovací pás, zahrazení cesty vozidlem a jiný prostředek k násilnému zastavení vozidla nebo zabránění odjezdu vozidla	X	-	X	X
Vytlačování vozidlem	X	X	X	-
Vytlačování štítem	X	X	-	-
Vytlačování koněm	X	-	-	-
Služební pes	X	X	X	-
Vodní stříkač	X	X	-	-
Zásahová výbuška	X	X	-	-
Úder střelnou zbraní	X	X	X	X
Hrozba namířenou střelnou zbraní	X	X	X	X
Varovný výstřel	X	X	X	X
pouta	X	X	X	X
Prostředek k zamezení prostorové orientace	X	X	X	X
Předváděcí řetízky, poutací popruhy, pouta s poutacím opaskem, expanzní zbraň	-	X	-	-

Zdroj:(Zákon č. 17/2012 Sb., 2012; Zákon č. 273/2008 Sb., 2008; Zákon č. 341/2011 Sb., 2011; Zákon č. 555/1992 Sb., 1992)

Tabulka: vlastní

V tabulce platí, že možnost k vycvičení konkrétního příslušníka je označeno značkou: „X“. Opak, tedy absenci zákonné opory pro výcvik pro konkrétní donucovací prostředek je v Tabulce č.1 označen značkou: „-“.

5.1 Právní rámec užití donucovacích prostředků

Pravidla pro použití donucovacích prostředků příslušníky ozbrojených bezpečnostních sborů, je na území České republiky definováno následujícími právními předpisy. Zákonem číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákonem číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, zákonem číslo 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, zákonem číslo 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky. Tyto právní předpisy mohou být doplněny nařízenými příslušných ministerstev. Případně závaznými pokyny vedoucího pracovníka příslušného bezpečnostního sboru.

Základní rámec užití donucovacích prostředků však není uveden jen v zákonech o příslušných bezpečnostních sborech. Ústava České republiky, spolu s Listinou základních práv a svobod konstatují: „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech v mezích a způsoby, které stanoví zákon“ (Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., 1993, čl.2 ods.3). Příslušník bezpečnostního sboru, tedy může jednat pouze v rozsahu, který je stanoven zákonem.

5.1.1 Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem GIBS

Podmínky použití donucovacích prostředků příslušníka inspekce upravuje obecně závazný právní předpis. Tento právní předpis definuje použití donucovacích prostředků v obecné rovině následovně: Člen Generální inspekce bezpečnostních sborů má možnost využít donucovací prostředek, popřípadě zbraň k provádění zákroku, ochraně svého vlastního života či zdraví, bezpečnosti jiné osoby nebo při úkonu omezení osobní svobody. Příslušník inspekce je oprávněn použít pouze takový donucovací prostředek, k jehož použití byl vycvičen. Současně s tím, volí druh donucovacího prostředku a intenzitu použití tak, aby byl splněn účel zákroku (Zákon č. 341/2011 Sb., 2011). Zvláště pak „dbá na to, aby nezpůsobil osobě újmu zřejmě nepřiměřenou povaze a nebezpečnosti jejího protiprávního jednání“ (Zákon č. 341/2011 Sb., 2011, Hlava VII., §22/5).

5.1.2 Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem VS ČR

Příslušníci vězeňské služby jsou oprávněni k následujícímu: „Pokud je to nezbytné k zajištění pořádku a bezpečnosti, je příslušník při plnění svých úkolů oprávněn použít donucovací prostředky proti osobám, které ohrožují život nebo zdraví, úmyslně poškozují majetek nebo násilím se snaží mařit účel výkonu zabezpečovací detence, výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, anebo narušují pořádek nebo bezpečnost v prostorách Vězeňské služby, ve věznici pro místní výkon trestu, v budovách soudů, jakož i jiných místech činnosti soudů, budovách státních zastupitelství nebo ministerstva, v zařízeních mimovězeňských

poskytovatelů zdravotních služeb a v blízkosti střežených objektů“ (Zákon č. 555/1992 Sb., 1992, Hlava II., §17/2).

5.1.3 Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem CS ČR

Celník má zákonem pravomoc k užití donucovacích prostředků při „zájmu ochrany veřejného pořádku v místnostech nebo prostorech užívaných orgány celní správy, ministerstvem, orgány finanční správy nebo Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, v nichž orgány celní správy zabezpečují dodržování veřejného pořádku, a dále v zájmu ochrany bezpečnosti osob, své vlastní a majetku, proti osobě, která tyto osoby a majetek ohrožuje“ (Zákon č. 17/2012 Sb., 2012, Hlava IV, §44/2).

5.1.4 Právní rámec použití donucovacího prostředku příslušníkem PČR

Příslušník policie má oprávnění k aplikaci příslušného donucovacího prostředku, při ochraně vlastní bezpečnosti, bezpečnosti druhé osoby, majetku nebo při zjednání veřejného pořádku (Zákon č. 273/2008 Sb., 2008).

Policista volí takový donucovací prostředek, který zajistí překonání hrozícího nebezpečí od osoby, proti které zasahuje. Případně takový prostředek, jehož použitím bude cíl zákroku dosažen. Příslušník policejního sboru současně dbá na to, aby donucovací prostředek nebyl použit nepřiměřeně vůči jedné osobě, proti které zasahuje (Zákon č. 273/2008 Sb., 2008).

5.2 Četnost použití donucovacích prostředků

Pro názornost jsem na základě výše zmíněných informací, o počtu zaměstnanců a nejvyššího počtu využitých donucovacích prostředků, vybral dva ozbrojené bezpečnostní sbory k porovnání. Tabulka 1 znázorňuje široký výběr donucovacích prostředků, které může příslušník ozbrojeného bezpečnostního sboru v případě potřeby využít. Vystává tedy otázka, jak často dochází k jejich konkrétnímu využití. Četnost využití znázorňuje tabulka 2.

Tabulka 2

Četnost použití donucovacích prostředků vybranými bezpečnostními sbory za období 2020-2022

Bezpečnostní sbor	Celkový počet příslušníků	Celkem použítí za rok 2022	Celkem použítí za rok 2021	Celkem použítí za rok 2020
Policie České republiky	39 422	20 789	18 199	18 465
VS České republiky	7 522	667	537	596

Zdroje:(Mäsiárová & Bauer, 2020, 2022, 2021; PhDr. Vokuš, b.r.; pplk. Mgr. Lucie Dvořáková, 2023; Výroční zpráva VS 2023, b.r.)

Tabulka vlastní, Poznámka: VS – Vězeňská služba

Tabulka 3

Nejčastěji používaný donucovací prostředek spolu s počtem použití u vybraných sborů

Bezpečnostní sbor:	Nejčastěji používaný donucovací prostředek za rok 2020	Nejčastěji používaný donucovací prostředek za rok 2021	Nejčastěji používaný donucovací prostředek za rok 2022
Policie České republiky	Hmaty, chvaty, údery a kopy celkem: 11 343	Hmaty, chvaty, údery a kopy celkem: 11 420	Hmaty, chvaty, údery a kopy celkem: 13 094
Vězeňská služba České republiky	Hmaty, chvaty, údery a kopy celkem: 375	Hmaty, chvaty, údery a kopy celkem: 311	Hmaty, chvaty, údery a kopy celkem: 394

Zdroj: (Mäsiárová & Bauer, 2020, 2022, 2021; pplk. Mgr. Lucie Dvořáková, 2023)

Tabulka vlastní

Hmaty, chvaty, údery a kopy, jsou dle tabulky 3 nejčastěji používanými donucovacími prostředky, v rámci zásahu ozbrojených bezpečnostních sborů.

Sedláček (2019) se ve své práci zaměřuje na frekvenci využití donucovacích prostředků u příslušníků vězeňské služby, v období let 2008 až 2017. Ve výsledcích stanoví, že donucovací prostředky hmaty, chvaty, údery a kopy, jsou v tomto období nejvíce používané. Dále konstatuje, že v tomto období je četnost výskytu situací, které vyžadují použití donucovacího prostředku, proměnlivá. Tedy nelze zcela určit stoupající či klesající míru skutků, v již zmíněném časovém horizontu (Flajsar, 2017; Sedláček, 2019).

Obdobné problematice se věnuje i Šimon (2019), který se konkrétně zabývá četností využití donucovacích prostředků příslušníky Policie působících ve Středočeském kraji. V období 2010 až 2017 jeho komparace dat vyhodnotila, hmaty, chaty, údery a kopy, taktéž jako nejčastěji používaný donucovací prostředek. Hmaty, chvaty, údery a kopy, které za sledované období byly využity celkem 5 328krát (Šimon, 2019). Šimon (2019) dále poukazuje na časté využívání pout, jako donucovacího prostředku. Pouta uvádí ve své práci na druhém místě z hlediska použití ve zkoumaném období (Šimon, 2019). Tyto závěry jen potvrzují, že proti osobám, vůči kterým je veden zákrok za pomoci donucovacího prostředku hmaty, chvaty, údery a kopy, jsou následně uvedeny do tzv. poutací polohy, ve které jim pak jsou přiložena služební pouta.

Widhalm (2022) ve své závěrečné práci pracuje s daty zákroků Policie České republiky za rok 2021. V tomto období konstatuje, že bylo využito celkem 18 199 donucovacích prostředků z toho 11 420krát byly použity hmaty, chvaty, údery a kopy, jak popisuje tabulka 3. Navíc však Widhalm (2022) uvádí celkový počet zákroku za rok 2021 činí 12 219. Za celý rok 2021 bylo při zákroku zraněno 1 066 osob a 109 policistů (Widhalm, 2022). Úmrtí způsobené zasahujícími policisty není evidováno, avšak při jednom ze zákroků v roce 2021 zemřel jeden příslušník policie (Widhalm, 2022).

Policie České republiky je v tabulce 2 vedena za nejvíce činný bezpečnostní sbor z hlediska četnosti využití všech donucovacích prostředků, které má k dispozici. Z tabulky 3 současně vyplývá, že Policie nejvíce využívá donucovací prostředek hmaty, chvaty, údery a kopy ze všech ozbrojených bezpečnostních sborů. Toto tvrzení podporují i výsledky práce Šimona (2019) a Widhalm (2022) zmiňované výše. K tomuto donucovacímu prostředku se současně váže hlavní téma této bakalářské práce. Z dat uvedených výše, tuto práci zacílím na problematiku využití hmatů, chvatů, úderů a kopů, konkrétně tedy k metodám znehybnění z hlediska využití u Policie České republiky.

5.2.1 Postup použití donucovacího prostředku příslušníkem Policie

Před použitím jakéhokoli zákonného donucovacího prostředku je policista povinen osobu, vůči které je zákrok veden vyzvat, aby upustila od svého protiprávního jednání. Použití prostředku musí být nezbytné k dosažení cíle sledovaného zákrokem. Spolu s těmito body musí být dále splněny již zmíněné podmínky v předchozí kapitole (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Zákon č. 273/2008 Sb., 2008).

Pokud však osoba výzvu policisty uposlechne, je použití donucovacího prostředku považováno za nepřiměřené. Jelikož účelu sledovaného zákrokem bylo dosaženou výzvou (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Trivis, 2019).

Policista vyzvat osobu nemusí pouze v situacích, kdy je nutné zákrok bezodkladně realizovat, hrozí nebezpečí újmy na zdraví, případně smrti a v případech zamezení odjezdu vozidla s pomocí donucovacího prostředku (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Zákon č. 273/2008 Sb., 2008).

6 Hmaty, chvaty údery a kopy

Před samotným definováním a bližším rozbořem tohoto donucovacího prostředku, je nejprve nutné představit pojmy, které budou v další části práce využívány.

Úkonem je myšlena jakákoli činnost spadající do pravomoci policie. Přesněji se jedná o uplatnění zákonného oprávnění policie (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Žárská, 2016).

Zákrokem se rozumí provedení úkonu policistou, při němž je vynucováno splnění právní povinnosti. Případně v moment, kdy dochází k přímé ochraně práv za pomoci síly nebo hrozby jejího použití. Při zákroku lze využít donucovacího prostředku nebo zbraně (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Zákon č. 273/2008 Sb., 2008).

Aktivní odpor je jakákoli násilná činnost bránící realizaci úkonu osobou za užití síly nebo přímo hrozící užití síly. Jde tedy o použití násilí proti policistům, dalším osobám či proti osobě vlastní. Jedná se i o pohrůžku užití podobného násilí v moment, kdy takováto výhrůžka je konkrétní, reálná a hrozí bezprostředně. Za aktivní odpor lze považovat i náhlé zkrácení vzdálenosti pachatelem, v případě neuposlechnutí výzvy, panuje-li důvodné podezření, že osoba má v plánu zaútočit. Útěk případně vysmeknutí se z moci policisty i mírný fyzický odpor pachatele, při omezování osobní svobody je považován za aktivní odpor. Slovný narážky a projevy nejsou k naplnění pojmu aktivního odporu dostačující. V případech, kdy je odpor natolik velký a nelze jej překonat jinak, lze k překonání takového odporu využít i služební zbraň (Metodická příručka č. 1/2017, 2017).

Pasivní odpor znamená projev úmyslu neuposlechnout výzvě policisty. Pod formou pasivního odporu si můžeme představit například neopuštění prostoru, připoutání se k budově či jinému obdobnému pevnému předmětu. Slovní projevy či urážky nelze považovat za pasivní odpor (Metodická příručka č. 1/2017, 2017).

Hmaty, chvaty, údery a kopy jsou první donucovací prostředek, který stanoví §52 zákona o Policii České republiky (Zákon č. 273/2008 Sb., 2008). Současně se jedná o nejčastěji využívaný donucovací prostředek příslušníky policie, viz podkapitola četnost použití donucovacích prostředků. V rámci základní odborné přípravy (dále jako ZOP) je s hmaty, chvaty, údery a kopy, seznámen každý policista, vstupující do služebního poměru.

Je důležité zmínit, že veškeré techniky v rámci hmatů, chvatů, úderu a kopů jsou Policií využívány v rámci profesní sebeobrany. Profesní sebeobrana shodně se sebeobranou osobní, využívá obdobných úpolových prvků k dosažení svého specifického cíle. Cílem osobní

sebeobrany, jak již z názvu vyplývá je obrana sama sebe v případě útoku. Profesionální sebeobrana k této základní obraně přidává prvky a požadavky specifické k výkonu profese policisty, jako je například poutání, odvádění pachatele, prohlídka osoby a jiné úkony potřebné k zajištění bezpečnosti policistů (*Definice sebeobrany – Teorie sebeobrany – Učební opory: Inovace SEBS a ASEBS*, b.r.).

6.1 Základní a služební příprava

Každý nově přijatý příslušník do policejních řad musí po úspěšném zvládnutí přijímacího řízení nastoupit na ZOP (Schrammová, 2021). Realizaci ZOP provádí vzdělávací zařízení Brno, Praha a Jihlava (Dymák & Bočková, 2019).

Odborná příprava je rozdělena do 4 částí, které jsou vyučovány v průběhu dvanácti měsíců (ZOP PČR, b.r.). Vyučovací případně pracovní doba je stanovena od 6:45 do 15:15. V této době mají povinnost účastníci základní odborné přípravy, někdy označování jako posluchači ZOP, dodržovat ústrojovou kázeň v průběhu všech vyučovacích hodin, které zpravidla trvají devadesát minut (Dymák & Bočková, 2019).

6.1.1 Nástupní příprava

Celková délka této části přípravy činí jeden měsíc. Posluchači jsou v této době seznámeni se základy ústrojové kázně a s pochodováním v útvaru. Nedílnou součástí je i pochopení aspektů služební zdvořilosti. Ta je mimo jiné spojena i se znalostí hodností. Příslušník policie se v tomto období dále seznámí se základy práva a zažije intenzivní rozvoj kondiční zdatnosti (Dymák & Bočková, 2019; ZOP PČR, b.r.).

6.1.2 Odborná příprava – Etapa I.

První etapa odborné přípravy, o celkové délce šesti měsíců, seznámí posluchače se základy práce policisty. Jsou probírány základy práva, první pomoci, radiokomunikace, kriminalistiky a kriminalistických metod, služba pořádkové, cizinecké a dopravní policie (Schrammová, 2021). Mimo vzdělávací areál budoucí policisté získávají zkušenosti na střelnicích, polygonech, kde dochází ke zdokonalení řídičských dovedností a na silničních křižovatkách, které se učí řídit manuálně. Podstatným vzdělávacím předmětem je i administrativní a informační příprava. V té dochází k osvojení práce se systémem evidence trestních řízení (dále jako ETR). Kondiční příprava již neprobíhá ve značném objemu oproti nástupní přípravě. Více se cílí na zvládnutí donucovacích prostředků (Dymák & Bočková, 2019).

6.1.3 Řízená praxe

Řízené praxe jsou první příležitostí, kde mohou posluchači ZOP uplatnit své získané dovednosti z předchozích částí vzdělávání. Praxe v celkové délce tří měsíců absolvují posluchači na krajských ředitelstvích Policie ČR a na přidělených útvech v kraji. Uchazeči tuto část absolvují po boku zkušenějších kolegů, kteří výkon služby doplňují užitečnými zkušenostmi. (Dymák & Bočková, 2019; ZOP PČR, b.r.).

6.1.4 Odborná příprava – Etapa II.

Oproti první etapě již výuka není teoretického charakteru. Posluchači jsou zasazeni do dějů modelových situací, které odrážejí aktuální problematiku. Řešení modelových situací nespočívá jen v provedení zákroku, ale i v následné práci na místě činu a všech dalších administrativních náležitostí, které se s prací v přímém výkonu pojí. Pokud posluchač i tuto etapu úspěšně zvládne, čekají jej závěrečné zkoušky. Složením závěrečné zkoušky se z posluchače stává řádný příslušník Policejního sboru (Dymák & Bočková, 2019).

6.1.5 Profesní vzdělávání a služební příprava *Služební příprava*

Zvládnutím základní odborné přípravy však neznamená pro příslušníka policie konec vzdělávání. V průběhu kalendářního roku je každý příslušník znovu vzděláván ve služební přípravě. Ta je zaměřena na zdokonalení dovedností v oblasti použití donucovacích prostředků, střeleckou a taktickou přípravu a mnoho dalších problematických úseků policejní práce. Konkrétně pokyn stanoví následující: „služební tělesná, střelecká a taktická příprava, která je zaměřena na získání a rozvíjení znalostí, praktických dovedností a pohybových schopností potřebných pro výkon služby“ (ZPPP č. 4/2009, 2009).

Přesnější popis oblastí, ve kterých je policista vzděláván a časový harmonogram stanoví závazný pokyn policejního prezidenta č.4/2009 o provádění služební přípravy příslušníků Policie České republiky.

Tento pokyn rozděluje příslušníky Policie do takzvaných skupin služební přípravy. Činí tak na základě druhu činnosti ve službě, četnosti a nebezpečnosti zákroků a úkonů, kterým je příslušník vystaven (ZPPP č. 4/2009, 2009).

Profesní vzdělávání

Profesní vzdělávání je v rámci Policie pojato formou kvalifikační a další odborné přípravy. Díky této možnosti vzdělávání si mohou příslušníci ozbrojeného sboru doplnit kvalifikaci, případně rozšířit již dosažené vzdělání. Jedná se především o možnost studovat

na středních, vysokých a vyšších odborných školách. Případně je zde možnost kurzů v rámci celoživotního vzdělávání (Vokuš, 2023).

6.2 Techniky hmatů, chvatů, úderů a kopů

Pod označením §52 zákona o Policii, kde jsou hmaty, chvaty, údery a kopy představeny, nelze nalézt bližší popis tohoto donucovacího prostředku. Upřesňující informace lze nalézt v metodické příručce č. 1/2017 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k použití donucovacích prostředků a zbraně příslušníky Policie České republiky.

Tako příručka popisuje hmaty, jako uchopení částí těla, případně oděvu. Hmaty lze využít k překonání pasivního i aktivního odporu. V situacích, kdy policista přidržuje zraněnou osobu, případně podnapilého jedince zvedá ze země, se jedná o pomoc, a ne o využití donucovacího prostředku (Metodická příručka č. 1/2017, 2017). Při použití hmatů k překonání pasivního odporu musí mít policisté na paměti, že osoba, proti které zasahují, může kdykoli přejít k odporu aktivnímu (Ščurek, 2007).

Princip chvatů spočívá v rozhození rovnováhy osoby, s cílem tuto osobu svést do takzvané poutací polohy. Za chvat může být považováno i škrčení, v případech, kdy je použit ke zklidnění nebo odzbrojení osoby (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Ščurek, 2007).

Údery a kopy slouží k překonání aktivního odporu. Jsou primárně užity jako prostředky reakce na útok, s cílem jej zastavit, popřípadě získat prostor a čas k užití vhodnějšího donucovacího prostředku. Úder vedeme většinou rukou, v ojedinělých případech může být použita kterákoliv část těla (Metodická příručka č. 1/2017, 2017). Obvykle míříme na citlivá místa, případně údery kombinujeme v sestavě před silnější technikou, například chvatu (Link, 2016). Kop je oproti úderu veden dolní končetinou (Metodická příručka č. 1/2017, 2017).

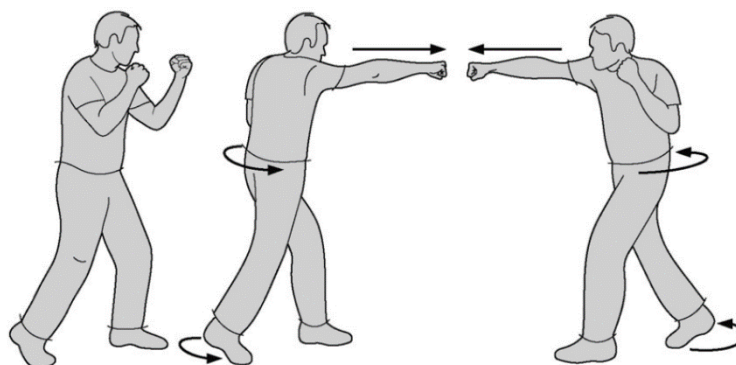
6.2.1 Údery a kopy

Použití kopů, jak v boji či v sebeobraně, je obecně pomalejší a méně přesné. Údery jsou v reálném střetnutí rychlejší a přesnější oproti kopu (Link, 2016). Základem obou, jak úderů, tak kopů, je správné využití pohybu celého těla. Jelikož síla úderu není generována pouze pohybem dolní nebo horní končetiny, ale vychází ze současné rotace boků a provedení úderu nebo kopu (Irmscher, 2023). Tuto rotaci celého těla při úderu nebo kopu znázorňuje obrázek 1.

Úkolem kopů je zasažení protivníka s cílem zmařit jeho úmysl pokračovat v boji. Vágner (2008), k užití kopů uvádí, že jejich četnost v boji přímo závisí na vytrvalostních schopnostech jedince. V jistých situacích jsou kopy do značné míry omezeny kloubní pohyblivostí. Příklady častých kopů využívaných v sebeobraně demonstruje tabulka 4. Obsahuje nejenom označení daných kopů, ale i popis a úderovou plochu, která je využívána. Na tuto tabulku navazují obrázky číslo dva až pět, které znázorňují veškeré kopy uvedené v tabulce 4.

Obrázek 1

Pohyb boků při úderu horní končetiny



Zdroj:(Irmscher, 2023)

Tabulka 4

Často užívané kopy s popisem úderových ploch a provedením

Druh kopu	Příslušný obrázek	Úderová plocha	Popis kopu
Kop přímí	Obr. č. 2.	Špička chodidla, pata	Čelní kop vůči tělu, hlavě soupeře
Boční kop	Obr. č. 3.	Malíková hrana chodidla, pata	Kop je veden čelně k soupeři, avšak vodorovně s podlahou
Obloukový kop	Obr. č. 4.	Holeň, nárt	Pohyb vedený obloukem na trup, stehno, hlavu soupeře
Kop kolenem	Obr. č. 5.	Koleno	Kop pomocí kolene je vedený na břicho případně bradu soupeře

Zdroj: (Irmscher, 2023; Pavelka & Stich, 2012; Vágner, 2008)

Tabulka vlastní

Obrázek 2

Přímý kop

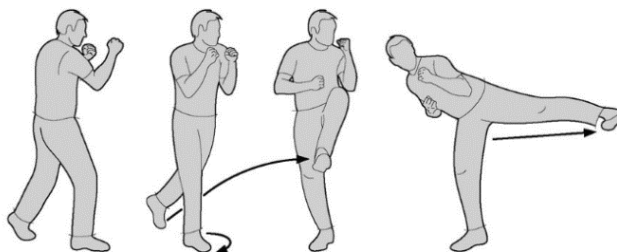
Zdroj: (Irmscher, 2023)



Obrázek 3

Boční kop

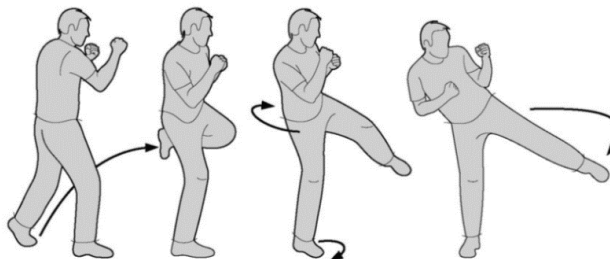
Zdroj: (Irmscher, 2023)



Obrázek 4

Obloukový kop

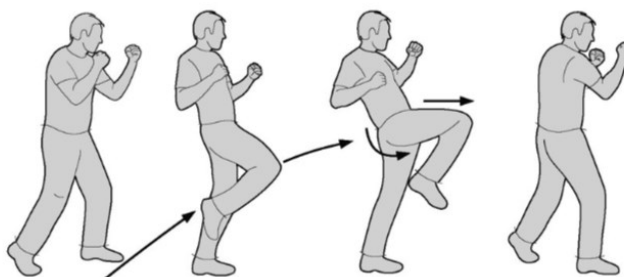
Zdroj: (Irmscher, 2023)



Obrázek 5

Kop kolenem

Zdroj: (Irmscher, 2023)



Jedno z největších pozitiv, lze spatřit v síle a velikosti škody, co dokáží kopy napáchat. Dovolují nám zasáhnout kteroukoli část těla protivníka na delší vzdálenost. K tomuto Irmscher (2023) dodává, že není vhodné vést kopy na hlavu, jelikož trajektorie tohoto kopu je dlouhá a v dané situaci nás spíše ohrozí. Irmscher (2023) bere dále v úvahu oblečení a také, že před situacemi, kdy tyto kopy chceme využít, nemáme dostatečný prostor k důkladnému rozcvičení, a tedy nemusíme dosáhnout požadované výšky kopu k zasažení soupeřovy hlavy. Irmscher (2023) zmiňuje oblečení, jakožto limitující prvek, co se týká rozsahu pohybu. Vágner

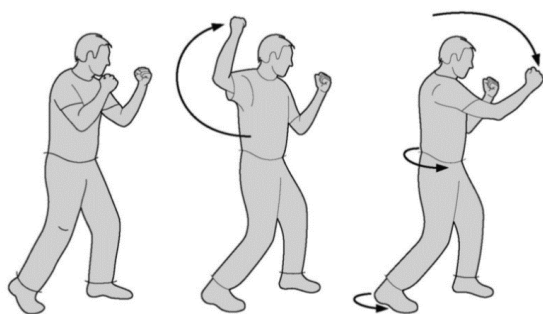
(2008) však v oblečení shledává obraný prostředek, zejména v pevné obuvi. Pevná obuv nejenže zvětšuje napáchané škody kopem, ale také chrání dolní končetinu před poraněním. Kopy lze provádět i v případech, kdy v horních končetinách příslušník bezpečnostního sboru drží například teleskopický obušek

Negativum použití kopů spočívá v potencionální ztrátě rovnováhy. V okamžiku provádění kopu dochází ke stožení na jedné dolní končetině, čímž dojde ke zvýšení rizika ztráty rovnováhy (Houdek & Houdek, 2022). Čas potřebný k provedení kopů a fyzická náročnost, je větší oproti úderům (Vágner, 2008).

Použití úderů sleduje shodný účel jako využití kopů. Oproti kopům však sebou úder nesou větší riziko zranění pro osobu, jež je provádí. Zejména úder holou pěstí, často znamená zlomené záprstní kůstky, případně některý z kloubů. Za bezpečnější je metodikou policie považován takzvaný kladivový úder (obr 6) a úder dlaní (Bittner a kol., 2011). Autoři Houdek & Houdek (2022) spolu s Pavelkou et al. (2015) shledávají úder dlaní a kladivový úder jako výhodný druh úderu oproti pěstí (obr 7). Irscher (2023) v kapitole o úderech zmiňuje, že měkká část těla má udeřit do tvrdé části těla. Tvrdé části těla mají zasáhnout měkké části těla.

Obrázek 6

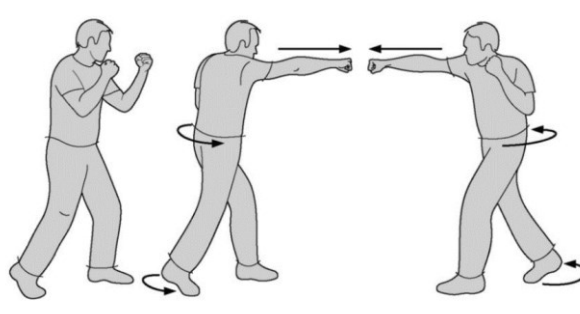
Kladivový úder



Zdroj: (Irscher, 2023)

Obrázek 7

Úder pěstí



Zdroj: (Irscher, 2023)

V rychlosti a přesnosti spočívá největší benefit správně provedeného úderu. Jeho úspěch však závisí na správném načasování a znalosti míst, kde úder dokáže způsobit největší škody (Pavelka et al., 2015; Vágner, 2008). Takováto místa jsou Vágnerem (2008) označena jako zranitelná místa. Údery a kopy zastávají podstatnou funkci při takzvaném „navolnění“. Navolnění spočívá v použití úderů a kopů, k vytvoření možnost provést techniku chvatů.

6.2.2 Zranitelná místa

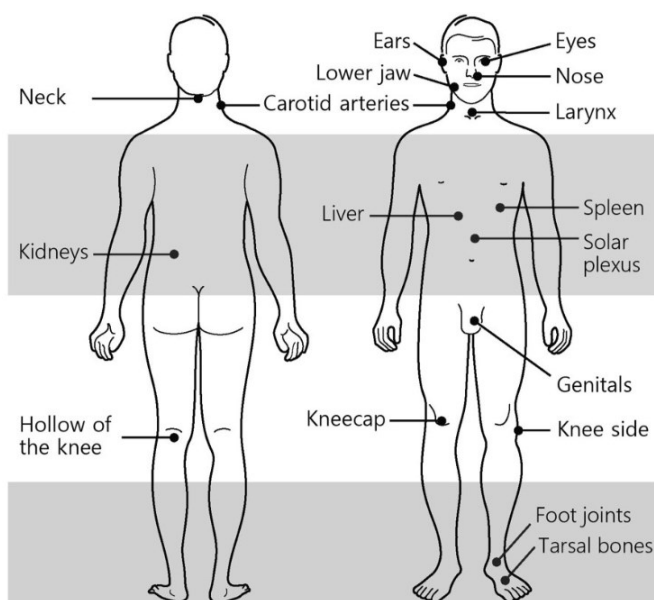
V situacích, kdy jde o zdraví, by jedinec měl mířit na místa, jejichž zasažení protivník nejvíce ucítí. Nemluvíme zde o primárním působení bolesti, ale o snaze vyřadit protivníka z akce dříve, než zasahující osobě stihne způsobit jakoukoli ujmu (Pavelka et al., 2015). Na lidském těle můžeme nalézt mnoho zranitelných míst. Může se jednat o kloubní spojení, tělní výběžky, nervová centra, cévy a podobně. Demonstrativní výčet těchto míst je znázorněn na obrázku 8.

Miller a Kane (2018) konstatují, že za svou praxi u bezpečnostních sborů se setkali se 113 zranitelnými body. Určité body lépe působí v tahu, jiné zase v tlaku. Důležité je však mít na paměti, že zranitelné body jsou ryze individuální záležitostí a každý na jejich stlačení reaguje odlišně. Zejména pokud je protivník nadměru rozrušen, nachází se pod vlivem omamných a psychotropních látek nebo pokud zvládá takovou bolest přetrpět (Miller & Kane, 2018).

Zranitelná místa by neměla být zaměňována za pojem vitální místa. Vitální místa v rámci vedení boje znamenají oblasti lidského těla, jejichž zasažení může mít za následek smrt útočníka (Vágner, 2008).

Obrázek 8

Zranitelná místa



Zdroj: (Irmscher, 2023)

Poznámka: Překlad pojmů uvedených na obrázku 8.

Ears – uši, Eyes – oči, Lower jaw – spodní čelist, Nose – nos, Neck – krk, Larynx – hrtan, Carotid arteries – krkavice, Liver – játra, Spleen – slezina, Genitals – genitálie, Kneecap – česka, Knee side – strana kolene, Hollow of the knee – kolenní jamka, Foot joints – úpony chodidla/kotník, Tarsal bones – příčné kosti chodidla

6.2.3 Hmaty a chvaty

Uplatnění hmatů a chvatů nalezneme v situacích, kdy je třeba mít nad pachatelem kontrolu. Ovládat jeho pohyb a v případě potřeby svést tuto osobu do poutací polohy. Účelem hmatů tedy není primárně odrazit přímo hrozící útok, ale spíše disponovat možnostmi, v případě potřeby nasměrovat osobu například do služebního vozu, východu z budovy a podobně. Pro bližší představu o užití hmatů se jedná o moment, kdy policista drží osobu za paži a vyvádí jí ven z uzavřeného objektu. Osoba při tomto úkonu klade jen minimální odpor. Je však důležité mít na paměti, že jednání osoby, se může kdykoli změnit a policista musí být vždy připraven na nově nastalou situaci reagovat, ať již užitím chvatů a svedení osoby do poutací polohy, tak užitím jiných vhodných donucovacích prostředků (Bittner a kol., 2011).

V případech, kdy policista potřebuje osobu svést na zem, uplatňuje techniky chvatů. V rámci sebeobrany Pavelka a kolektiv (2015) dělí chvaty na páky, hody, strhy a podmetry. Metodická příručka 1/2017 uvádí v kapitole chvatů i škrcení.

Při aplikaci škrcení máme za cíl přerušit výměnu krve v mozku. Toho dosáhneme pomocí stlačení krčních tepen. Vlivem předchozího vyčerpání z fyzické aktivity, je škrcení často velice efektivní a jeho efekt nastává v řádech sekund. Úspěšné škrcení znemožní protivníkovi klást další odpor. Pokud však aplikace techniky škrcení trvá příliš dlouho (několik minut), může dojít k postupnému odumírání mozku, v krajních případech až smrti. Jedna z mnoha variant škrcení je znázorněno na obrázku 9. Pro jednodušší vyhledávání reálné podoby škrcení, je k obrázku připojen odkaz na YouTube. Ve společnosti dochází často k mylnému zaměnění pojmu škrcení a rdoušení.

Rdoušení, na rozdíl od škrcení, spočívá v zamezení výdeje a příjmu vzduchu do organismu. Toho můžeme docílit v případě, kdy ústa protivníka překryjeme neprodyšným materiálem. Užití rdoušení v rámci bezpečnostních sborů není časté a z pravidla se s ním v rámci služebního výkonu nelze setkat. Není tedy vyučováno v rámci základní odborné přípravy příslušníků policie.

Obrázek 9

Škrcení – hadaka jime



hadaka-jime

Zdroj: (Vaněk, 2023)



Příslušníci policie se v rámci odborné přípravy, ve větším seznamují s hody, strhy a podmetry. Jedná se o způsoby, jakými lze pachatele relativně kontrolovaně dopravit na tvrdý podklad. Pro účely zákroku příslušníka bezpečnostního sboru může tvrdý podklad znamenat nejen zem či podlahu, ale i stěnu nebo například kapotu služebního vozu. Při provádění hodu, strhu či podmetu je potřeba bezprostřední kontakt s protivníkem, vlastní stabilní postoj a dovednost správně pracovat s těžištěm svým i soupeře, k úspěšnému dokončení takovéto techniky.

Podmetry, jak už název napovídá, spočívají v podražení nohou, případně stojné nohy protivníka. Link (2016) za základní podmet považuje takzvaný „Velký vnější podmet“ vycházející z juda. V judu je tento podmet pojmenován O-soto-gari a je zobrazen na obrázku 10. Jedná se o vhodnou techniku, nejen při potřebě dostat protivníka na zem po vlastním útoku vpřed, ale dobře poslouží i v případě obranné situace. Zejména v momentech, kdy se osoba, proti níž je veden zákrok s policisty přetahuje a neuposlechne výzvy. Klíčovým bodem této techniky je podmetení stojné nohy soupeře viz obrázek 10.

V moment, kdy nelze soupeřovu váhu přenést na jednu končetinu a provést úspěšný podmet, případně se soupeř nachází v zádech příslušníka bezpečnostního sboru, lze využít techniky hodů. Hody jsou specifické v nutnosti snížit vlastní těžiště, pod těžiště soupeře a poté ho přes těžiště přehodit. Případně bokem nadhodit protivníka a nechat gravitační síly dokonat hod. Obrázek 10 znázorňuje dva zástupce ze skupiny hodů (Seoi-nage-ippón a O-goshi), které lze použít v boji, sebeobraně či služebním zákroku.

Obrázek 10

Hody O-goshi, Seoi-nage – ippón, O-soto-gari



o-soto-gari



seoi-nage-ippón



o-goshi



Zdroj: (Vaněk, 2023)

Poznámka: Hod O-goshi je v češtině popisován jako „Velký bok“, Hod Seoi-nage- ippón je Linkem (2016) nazván „Hod přes rameno“

Páčení kloubů je poslední technikou spadající pod souhrnné označení chvatů. Spočívá ve vytvoření tahu, tlaku, případně rotace na lidský kloub, s cílem dosažení luxace, tedy vyvedení kloubu z fyziologické polohy (Pavelka et al., 2015; Vágner, 2008). Správná aplikace páčení protivníkovi způsobí dostatek bolesti potřebné k přehodnocení úmyslu protivníka, zda je kladení odporů proti zasahující osobě potřebné. V sebeobraně a bojových uměních, lze nalézt páky na zápěstí případně lokty. Pomocí těchto páčení můžeme oponenta kontrolovaně svést na zem. Ke svedení je však potřeba vhodný okamžik k aplikaci takového páčení. Častější využití páčení nalezneme v situacích, kdy je potřeba protivníka znehybnit v poloze lehu na břiše. Páčení spolu se zakleknutím na soupeřova záda způsobí, že je jeho pohyb zcela omezen.

Nastanou však situace, kdy páčení a současné zapření není žádoucí. Děje se tak v případech, kdy je potřeba osobu přimět vstát potažmo odvézt na jiné místo (Miller & Kane, 2018). Tyto páky, bez potřeby zapření, jsou označovány jako páky odváděcí. Vágner (2008) pro ně využívá označení měkké páky. Označení tvrdé páky Vágner (2008) užívá u takového páčení, kdy dochází k narušení kloubu pomocí vytvoření síly potřebné například k zmocnění se zbraně protivníka.

Obrázek 11

Příklad páčení vhodného ke svedení osoby na zem



ude-hishigi-waki-gatame



Zdroj: (Vaněk, 2023)

6.3 Omezení při použití donucovacích prostředků

Užití hmatů, chvatů, úderů a kopů má však v praxi svá omezení. Tato omezení vyplývají primárně ze zákona, nálezů soudů a ze stanoviska Policie. Je nezbytné zmínit takzvaná zvláštní omezení. §58 zákona o Policii České republiky stanoví tato zvláštní omezení následovně: „Při zákroku proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo osobě zjevně mladší 15 let nesmí policista použít údery a kopy.“ (Trivis, 2019, §58/1). Označením „zjevně“ je míněno zřetelně viditelné případně očividné zjištění, že se jedná o zranitelnou osobu, přičemž jiný způsob zjišťování není potřebný (Metodická příručka č. 1/2017, 2017).

V publikacích jsou tyto osoby souhrnně označovány jako „zranitelné osoby“ (Metodická příručka č. 1/2017, 2017; Šimáčková, 2019; Tymofeyeva, 2019). U tohoto pojmu, v českém právním prostředí, nesmíme však zapomenout na existenci i dalších právní odvětví, která pojem zranitelné osoby upravují. Tymofeyeva (2019) v rozboru této problematiky nalézá absenci definice zranitelné osoby u Evropského soudu pro lidská práva.

Vůči těmto zranitelným osobám, má ze zákona policista dovoleno využít pouze hmaty a chvaty. Toto zvláštní omezení neplatí v případě, že útok této zranitelné osoby v daném okamžiku ohrožuje na životě nebo zdraví policisty, případně jiné osoby, nebo hrozí větší škoda na majetku a vzniklé nebezpečí nelze odvrátit jiným způsobem (Zákon č. 273/2008 Sb., 2008). Přiměřené užití všech donucovacích prostředků vůči zranitelné osobě, na základě předchozího textu, je stále vyžadováno (Metodická příručka č. 1/2017, 2017).

Další omezení vyplývají z metodické příručky Policie č.1/2017. Omezení v případě pasivního odporu osoby, při kterém nehrozí další nebezpečí z jejího jednání, lze užít jen hmaty a některé druhy chvatů. Příkladem takové osoby mohou být nenásilní demonstranti tvořící lidský řetěz. Užití hmatů a chvatů, však musí být i v případě pasivního odporu dostatečné, avšak musí být přiměřené k zabránění osobě v pokračování páchané činnosti. Vhled do této problematiky přináší nález Ústavního soudu číslo: I ÚS 860/15. Nález uvádí následující: „Jakékoli donucovací prostředky je nutno používat pouze v míře nezbytně nutné pro dosažení legitimního účelu sledovaného zákrokem. Donucovací prostředky nesmí v žádném případě sloužit jako odplata či trest za neuposlechnutí výzvy policisty“ (Ústavní soud 860/15, 2015, bod 69.). Nepříjatelnost používání donucovacích prostředků, které nesledují cíl zákroku, zdůrazňuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva (Ústavní soud 1042/15, 2016).

7 Metody znehybnění

Jak již název kapitoly napovídá, dále probírané metody spočívají v omezení pohybu osoby. Jedná se o vážný zásah do lidských práv, zejména do ustanovení Listiny základních práv a svobod, které uvádí:

„Osobní svoboda je zaručena“ (Zákon č. 2/1993 Sb., 1993, čl.8/1)

I přes úvodní tvrzení zákona č.2/1993 Sb., existují v lidském životě situace, kdy je pro potřeby společnosti nutné osobní svobodu omezit (Straus a kol., 2008). Pro tyto potřeby

je v Listině základních práv a svobod uvedeno: „Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon“ (Zákon č. 2/1993 Sb., 1993, čl.8/2).

V případech stanovených zákonem je možné osobu zadržet na dobu čtyřiceti osmi hodin. Zadržaná osoba musí být seznámena s důvody zadržení a po provedení potřebných úkolů propuštěna nebo předána soudu (Straus a kol., 2008; Zákon č. 2/1993 Sb., 1993).

Zatčení osoby je možné realizovat jen na odůvodněný pokyn soudce. Do uplynutí dvaceti čtyř hodin od zatčení, musí být zatčená osoba předána soudu. Soud má dalších dvacet čtyři hodin na provedení potřebných úkonů a rozhodnout, zda bude osoba vzata do vazby nebo propuštěna (Straus a kol., 2008; Zákon č. 2/1993 Sb., 1993).

Primárně jsou metody znehybnění určeny pro příslušníky bezpečnostních sborů, kteří se s těmito metodami seznamují, v rámci základní přípravy pro výkon služby, jak již bylo uvedeno dříve v kapitole o Hmatech, chvatech, úderech a kopech. V rámci výkladu zákona o Policii spadají techniky znehybnění do kategorie chvatů.

Existuje však zákonné ustanovení, které umožňuje využití metod znehybnění i pro běžného občana. V publikacích se lze setkat s pojmem „občanské zadržení“ a tento pojem vychází z §76/2 zákona č. 141/1961 Sb. §76/2 stanoví, že kdokoli může omezit na osobní svobodě osobu, která byla přistižena při trestném činu, nebo bezprostředně poté. Kdokoli může tuto osobu omezit v případech, kdy je to potřeba k zjištění její totožnosti, zabránění útěku či získání důkazů. Takto zadržanou osobu je nezbytné předat policejnímu orgánu, pokud předání nelze zrealizovat, je nutné o tuto skutečnost oznámit bez odkladu Policii (Zákon č. 141/1961 Sb., 1961).

7.1 Popis metod znehybnění

Metody znehybnění jsou ve společnosti nejvíce známé v kontextu úpolových sportů. Například v judu je možné zvítězit v utkání úspěšným nasazením držení v délce dvaceti vteřin. Princip spočívá v použití technik držení omezujících pohyb oponenta. Tím se značně snižují způsoby, kterými je držený schopen klást odpor (Pavelka & Stich, 2012).

Užití znehybnění mimo řízený sportovní boj není v praxi časté. Zejména z důvodu, že technikami znehybnění nelze boj ukončit. V osobní sebeobraně tyto metody dovedou získat čas na případný útek. Reálná podoba a způsob využití je velice vzdálená těm technikám, které jsou použity ve sportovním boji (Miller & Kane, 2018).

Základní způsob, jakým lze protivníka v reálné situaci znehybnit, spočívá v jeho přitlačení proti pevné struktuře. Pod touto strukturou si lze představit podlahu (zobrazeno na obr. 12), stěnu případně kapotu auta. Takto podmaněný protivník má velice omezené způsoby, jak pokračovat v kladení odporu. Lze tedy v této poloze bezpečně setrvat do příjezdu pomoci, případně využít další potřebnou techniku (zejména techniky páčení) potažmo prostředky (pouta), ke splnění účelu znehybnění (Miller & Kane, 2018; Vágner, 2008).

Kontrola nad protivníkem je nezbytná po celou dobu provádění znehybnění. K udržení kontroly během znehybnění je užito klečení (někdy označováno za „zakleknutí“) na zádech osoby znázorněné na obr. 12.

V profesní sebeobraně jsou tyto metody (znehybnění a zakleknutí) užity s cílem získat bezpečný prostor a čas, ke spoutání protivníka. Po spoutání lze navázat odváděcími technikami v případech, kdy je potřebné přemístění spoutané osoby (Vágner, 2008).

Méně častým způsobem, jak protivníka znehybnit, je uvedení jeho těla do pozice, ve které ztrácí rovnováhu. Pod takovou pozicí, si lze představit pozici stoje na špičkách, případně na patách. Stojící na patách lze docílit pomocí záklonu (ve stoje) protivníka. Stojící na špičkách, vytažením protivníka za horní končetiny vzhůru (Miller & Kane, 2018). Tyto metody jsou v rámci profesní sebeobrany užívané, velice zřídka nicméně v kontextu této práce je nutné se s nimi seznámit.

7.1.1 Poutání

Poutání spočívá ve spojení končetin pomocí pout. Slouží k zamezení pohybu horních, případně dolních končetin, což omezí rozsah pohybu spoutané osoby, a tím limituje její možnost útěku, případně útoku.

Nejbezpečnější je pro zasahujícího policistu poutat po úspěšné aplikaci již zmiňované techniky zakleknutí. V momentech, kdy pachatel spolupracuje, policisté jsou v převaze, je možné poutat i v pozici ve stoje. Policista však před samotným nasazením pout musí uvést

Obrázek 12

Zakleknutí osoby



Zdroj:(Dymák, 2024)

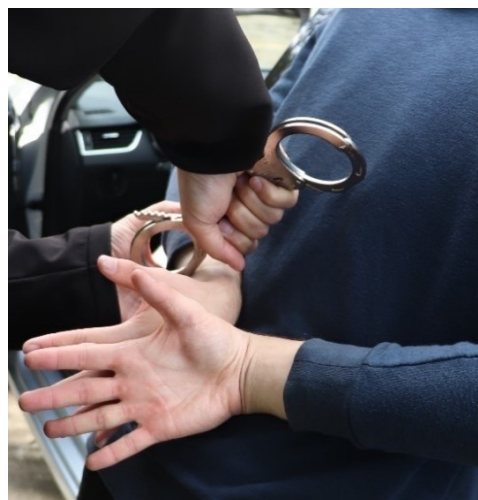
Poznámka: Zakleknutí lze využít pouze v případech znehybnění na zemi

osobu do nestabilní polohy, případně předklonit a zapřít například o konstrukci vozidla, jak lze vidět na obr. 13.

Poutání probíhá přiložením pout kolmo k rukám v moment, kdy hřbety dlaní směřují k sobě (znázorněno na obr. 13). Zpravidla se používají kovová, případně textilní pouta. U spoutaného pachatele musí být následně provedena osobní prohlídka na zbraň. Současně s prohlídkou jsou pachateli zajištěny veškeré osobní předměty.

Obrázek 13

Přiložení pout



Zdroj:(Dymák, 2024)

8 Rizika

Od policistů se očekává vyřešení situace nekompromisním zásahem, při němž nebude nikdo zraněn. Samotné újmy na zdraví v řadách policistů nepřináší nikomu žádný prospěch ba naopak, vytváří další práci zdravotníkům (Miller & Kadlec, 2017). Tabulka 5 znázorňuje statistiku zranění způsobených pachateli v letech 2009-2019.

Tabulka 5

Statistika zranění policistů pachatelem v letech 2009-2019

Rok:	Lehká zranění	Těžká zranění
2009	237	4
2010	232	1
2011	262	2
2012	241	2
2013	285	5
2014	186	0
2015	199	1
2016	171	1
2017	225	1
2018	176	3
2019	150	0
Celkem	2364	20
Průměr za 10 let	236,4	2

Zdroj: (Schimmer, 2020)

Fyzická újma na zdraví policistů není jediným rizikem, které hrozí při realizaci zákroků, vůči násilným pachatelům. Právní posouzení zásahu, při kterém dojde ke zranění zadržovaného, jako nepřiměřeného a následné vyšetřování zasahujícího ze strany GIBS, může mít za následek postih zasahujícího, ať už kázeňský či dokonce trestní, lze tedy hovořit i o rizicích tohoto charakteru.

Právní odpovědnost za své úkony provedené ve službě nese každý příslušník bezpečnostního sboru. Vždy je posuzován následek, který jeho jednáním vznikl. Z hlediska tématu této bakalářské práce je podstatný zejména jeden okruh trestných činů, kterými se zabývá GIBS, který ze své podstaty úzce souvisí s následky způsobenými metodami znehybnění. Jedná se o „trestnou činnost s podezřením na nepřiměřené násilí, brutalitu, mučení a nelidské a jiné kruté zacházení při výkonu pravomoci příslušníků bezpečnostních sborů“ (Výroční zpráva GIBS 2021, b.r., str. 16). Tato činnost GIBS spočívá v analyzování „násilného jednání vůči osobám omezeným na osobní svobodě, nebo osobám, proti kterým směřují zákroky příslušníků bezpečnostních sborů“ (Výroční zpráva GIBS 2022, b.r., str. 17). V letech 2020, 2021, 2022 bylo v této oblasti šetřeno celkem 96 případů. Z celkového počtu bylo zahájeno stíhání v 52 případech. Stíhání bylo vedeno proti devíti příslušníkům policie a čtyřiceti čtyřem příslušníkům VS. (Výroční zpráva GIBS 2020, b.r.; Výroční zpráva GIBS 2021, b.r.; Výroční zpráva GIBS 2022, b.r.).

Užití nadměrného násilí z pozice člena bezpečnostního sboru bývá klasifikováno jako zneužití pravomoci úřední osoby (Výroční zpráva GIBS 2020, b.r.; Zákon č. 40/2009 Sb., 2009). V krajních případech je toto jednání posuzováno dle §149 jako zločin mučení a jiného nelidského zacházení (Výroční zpráva GIBS 2020, b.r.; Zákon č. 40/2009 Sb., 2009).

8.1 Příklady nepřiměřeného užití donucovacího prostředku

V této podkapitole budou uvedeny příklady případů, kdy byla použita technika znehybnění, klasifikována jako trestný čin spáchaný příslušníkem bezpečnostního sboru bez následku smrti zadržovaného.

Příklad 1:

V listopadu 2018 byl za předchozí nevhodné jednání znehybněn třemi dozorci odsouzený ve věznici Rýnovice. Znehybněn a následně spoután byl na základě neslušného jednání a neuposlechnutí výzev dozorců v moment, kdy se nacházel v ubytovací jednotce sám, bez krytí kamerového systému. V momentě, kdy se odsouzený nacházel spoutaný, v poloze na břicho, na něj dozorcí začali šlapat, použil údery do boku a hlavy spoutaného odsouzeného.

Kopy směřovaly do oblasti trupu. Takto byla odsouzenému způsobena řada drobných pohmožděnin a oděrek (Výroční zpráva GIBS 2022, b.r.).

V srpnu 2022 podal, na základě výše uvedeného skutku zjištěného GIBS, státní zástupce obžalobu vůči těmto dozorcům za „přečin zneužití pravomoci úřední osoby a porušení povinnosti dozorcí nebo jiné služby“ (Výroční zpráva GIBS 2022, b.r., str. 17).

Příklad 2:

V srpnu 2019 byla po předchozím pronásledování motorovými vozidly na útěku pronásledován člen osádky pronásledovaného vozu. Policista ho na útěku dostihl a pomocí donucovacích prostředků svedl na zem a úspěšně zaklekl. V tento moment od pachatele nehrozilo již žádné nebezpečí. Nicméně policista místo přiložení služebních pout zvolil smřšť dvaceti pěti úderů do týlu lebky zakleknutého a jeho hrudníku, zad a dolních končetin. Následoval kop kolenem do oblasti zad. Po této kombinaci úderů a kopů byla osobě přiložena služební pouta, přičemž v poloze zakleknutí byl cíleně vyvinut tlak na krční páteř. Během zakleknutí policista na krku znehybněné osoby několikrát přemístil svou tělesnou váhu, aby tlak na krk znásobil a přidal úder do zad zadrženého. Při odvádění zadrženého bylo užito nepřiměřeného tahu za spoutané horní končetiny. Zadržený byl posazen na obrubník a zde mu byla zasazena facka na pravou tvář a byl tažen opakovaně po povrchu cesty. Na základě hrubého jednání ze strany policisty a předchozího užití drog, zadržený zkolaboval.

Vyšetřující orgán GIBS po pečlivém vyhodnocení všech okolností konstatoval, že „v popisované části služebního zákroku objektivně nehrozil žádný útek, nebyla ohrožena bezpečnost zakročujících policistů nebo jiných osob“ (Výroční zpráva GIBS 2020, b.r., str. 22). Na základě vyhodnocení zákroku GIBS byla proti policistovi podána obžaloba v srpnu 2020 „pro zločin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení“ (Výroční zpráva GIBS 2020, b.r., str. 22).

Příklad 3:

Odsouzená byla připoutána příslušníky vězeňské služby (ruce byly v úrovni hlavy) služebními pouty k okenní mříži poté co slovně napadala dozorce. Stalo se tak v lednu 2020 ve Světlé nad Sázavou. Po zhruba dvou hodinách byla poloha odsouzené změněna do kleku, s horními končetinami ve vodorovné poloze. Plynutí dalších třiceti minut byla změněna poloha rukou odsouzené do maximální možné šířky od těla, a to na dalších šedesát minut. Po celý průběh připoutání na odsouzenou proudil chladný lednový vzduch z otevřeného okna.

Státní zástupce podal vůči všem dozorcům, kteří se účastnili tohoto případu obžalobu „pro zločin mučení a jiné nelidské kruté zacházení“ (Výroční zpráva GIBS 2021, b.r., str. 17).

Posuzování mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení se odvíjí od jeho skutkové podstaty, kdy je za nelidské zacházení považováno takové jednání „které působí buď přímo ublížení na zdraví, nebo intenzivní fyzické a psychické utrpení... Zacházení je považováno za ponižující, jestliže postupuje nebo pokořuje jednotlivce, neprokazuje dostatečnou úctu k jeho lidské důstojnosti nebo tuto důstojnost snižuje či vyvolává pocity strachu, úzkosti nebo méněcennosti, jež jsou schopny zlomit morální a fyzický odpor dané osoby... Ponižující zacházení má úzkou vazbu na požadavek respektu k důstojnosti člověka, která nepřipouští, aby orgány veřejné moci s člověkem zacházely jako s objektem.“ (Ústavní soud 1376/18, 2019, bod 23.). „Posouzení úrovně závažnosti je z podstaty věcí relativní a závisí na všech okolnostech případu, jimiž jsou zejména délka zásahu, jeho fyzické a psychické následky, v některých případech i pohlaví, věk či zdravotní stav oběti, dále pohnutka či cíl zásahu do fyzické integrity, jakož i celkový kontext, v němž k němu došlo.“ (Ústavní soud 1376/18, 2019, bod 24.). Současné „působení víceroch – byť v izolovaném pohledu i méně závažných – faktorů a okolností, za nichž ke špatnému zacházení mělo dojít, může ve výsledku vést ke zvýšení celkové míry utrpení, které oběť pocítuje.“ (Ústavní soud 1376/18, 2019, bod 24.

8.2 Smrt znehybněním

Smrt znehybněním (často nazývaná jako syndrom náhlého úmrtí při zadržení) je spojena s případy, kdy dojde ke smrti, při užití zakleknutí pachatele (Vilke et al., 2012). Kennedy (1999) definuje náhlé úmrtí při zadržení jako neúmyslnou smrt, ke které dochází v policejní vazbě, obvykle poté, co pachatel klade aktivní odpor a k jeho znehybnění je užita síla (Kennedy, 1999).

Ve spojení s takovým úmrtím, vyvstávají ve společnosti otázky, zda byl postup při znehybnění pachatele přiměřený. Jestli nebyl zvolený postup příslušníků bezpečnostních sborů, případně použité metody v příčinné souvislosti se smrtí pachatele, nebo se jednalo o smrt či zranění souhrou všech okolností (Ross & Vilke, 2017). Za aktivně mediálně sledovaný případ takového úmrtí je považována smrt George Floyda (2020) (23 ABC News, KERO, 2020).

Poznámka: U uvedených příkladů nepřiměřeného užití donucovacího prostředku je záměrně uvedena pouze právní kvalifikace v rámci obžaloby. Průběh a výsledky hlavního líčení v uvedených případech nejsou cíleně popisovány.

Proti Floydovi byly použity techniky znehybnění v délce devíti a půl minuty poté co odmítl, kvůli klaustrofobii, nastoupit do služebního vozu Policie. V průběhu celého zakleknutí byl ze strany zasahujícího policisty vyvíjen tlak vůči jeho krku (tuto situaci znázorňuje obr. 14). I přes žádosti pachatele o uvolnění, jelikož nemohl dýchat, policista prováděl techniku zakleknutí. Po šesti minutách, kdy byl Floyd obličejem dolů, mu byl na upozornění kolemjdoucích zkontrolován puls. Strážníkem však již tento projev srdeční činnosti nebyl nalezen. Byla zavolána záchranná služba. Floyd byl bez zjištěných fyziologických funkcí držen v poloze zakleknutí, která limituje dýchání, a to až do poslední chvíle příjezdu zdravotníků. Téhož dne večer byl prohlášen za mrtvého (Times, 2022).

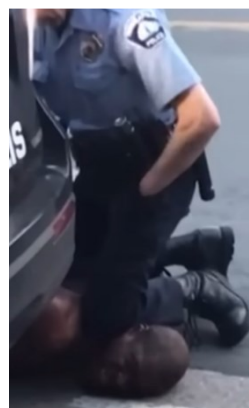
Na základě pitvy bylo zjištěno, že jeho smrt byla výsledkem několika událostí, a to: srdeční choroby, přítomnosti drog v organismu a nepřiměřeného zákroku policistů, doplněného stresem, sehrál ve smrti Floydova svou roli. Při výpovědi patologů u soudu však padlo tvrzení, že bez takto razantního zákroku by ke smrti Floydova nedošlo (Dr. Baker, 2020; PBS NewsHour, 2021).

Případ smrti George Floydova byl soudem kvalifikován jako neúmyslná vražda, vražda a neúmyslné zabití dle amerického právního systému. Tohoto nezákonného jednání se prokazatelně dopustili všichni čtyři zasahující policisté (Levenson & Parks, 2023; Times, 2022).

Úmrtí Floydova při zákroku je vhodným příkladem problematiky smrtelných případů zákroku bezpečnostních sborů. Pomineme-li objektivní zájem médií a negativní dopad na vztahy ve společnosti, představuje smrt při zadržení málo specifikované odvětví medicíny. Navzdory výskytu těchto tragických úmrtí, je o jejich příčinách a mechanismech dosud málo podložených informací. V lékařské praxi, kdy se na úmrtí při znehybnění podílí více faktorů, je za příčinu považováno nejčastěji polohové dušení, potažmo srdeční zástava, bez ohledu na to, v jaké pozici, případně jak dlouho byl usmrcený znehybněn. Za faktory, které k výslednému úmrtí přispívají, lze považovat delirium, životosprávu, lidské choroby, přítomnost drog a alkoholu v krvi mrtvého a psychické potíže (Hall et al., 2015).

Obrázek 14

*Zakleknutí krku
George Floydova*



Zdroj:(23 ABC News,
KERO, 2020)

8.2.1 Polohové dušení

Polohové dušení případně polohová asfyxie, je stav nedostatečné výměny dýchacích plynů v organismu, vlivem netradiční polohy těla. Jedná se o jednu z možných příčin náhlého úmrtí. Důsledkem pobytu v netradiční poloze, může být blokáce horních cest dýchacích a způsobení nečinnosti bránice (Hall et al., 2015; Chmieliauskas et al., 2018). V důsledku nedostatečné výměny dýchacích plynů, dochází k hypoxemii (nízké koncentraci kyslíku v krvi), vedoucí k smrti udušením (Ely & Gill, 2023; Ross & Vilke, 2017).

Ross a Vilke (2017) dále uvádějí, že někteří autoři polohám znehybnění připisují také vliv na činnost cév, kdy dochází k jejich stlačení, což snižuje efektivitu srdce. S tím je spojeno riziko selhání kardiiovaskulární soustavy.

Padosch et al. (2005), rozděluje příčiny polohového dušení na „fyzické omezení“ a „omezení polohou“. Fyzické omezení v rámci polohového dušení definuje, jako omezení vnější silou, jako je například zakleknutí a spoutání. Oproti tomu omezení polohou popisuje jako náhodně nešťastné uvedení těla do pozice, ve které následně nedochází k výměně dýchacích plynů (Padosch et al., 2005). Ross a Vilke (2017) konstatují, že pro úspěšnou diagnózu úmrtí na základě polohového dušení je rozhodující délka zásahu a faktor, jestli měl usmrčený zablokované dýchací cesty. V situaci, kdy pachatel křičí a klade odpor a náhle přestane, stojí za příčinou úmrtí náhlá srdeční zástava (Ross & Vilke, 2017).

Reprezentativním příkladem úmrtí, mimo zásah bezpečnostních sborů, spojeného s polohovým dušením je nález mrtvého těla dvaceti tří letého muže. Ten ve značné opilosti upadl na rohovém schodišti, přičemž dopadl tak nešťastně, že se jeho tělo zaklínilo mezi stěnu a zábradlí (viz obr. 15). Zesnulý byl před smrtí v dobrém zdravotním a psychickém stavu. Jeho anamnéza neobsahovala žádné vrozené vady ani předchozí zdravotní potíže či závažnější onemocnění. Toxikologické vyšetření prokázalo negativní výsledek na drogy a hladinu alkoholu v krvi na 2,60g/l. Výsledná pitva stanovila příčinu úmrtí jako polohové udušení po předchozí tupé ráně do hlavy při pádu ze schodů pod vlivem alkoholu (Padosch et al., 2005).

Obrázek 15

Poloha zesnulého – polohové udušení



Zdroj: (Padosch et al., 2005)

8.2.2 Vybuzené delirium

Vybuzené delirium je stav, který je typicky charakterizován extrémní agitovaností (stav extrémního vzrušení, při kterém se člověk cítí rozrušený, napjatý, zmatený, případně podrážděný), agresivitou, akutní úzkostí a náhlým nástupem těžké zmatenosti nebo deliria. Často zahrnuje hyperaktivitu, paranoiu, halucinace a násilné chování. Mezi další příznaky patří zvýšená tělesná teplota, vlivem které jsou osoby ve stavu vybuzeného deliria částečně oblečené, případně nahé, zvýšená tolerance bolesti, neúnavnost, pocení, velmi rychlé dýchání a nadlidská síla. Osoba nacházející se v tomto stavu je přitahována lesklými objekty, jako jsou například zrcadla, světla a skla automobilů, sklo obecně. Tyto zmíněné příznaky se objevují v kombinaci i jednotlivě (Ross & Chan, 2005; Ross & Vilke, 2017; Stratton et al., 2001; Vilke et al., 2012).

Tento stav se někdy vyskytuje u osob pod vlivem stimulačních drog (např. kokainu nebo metamfetaminu), u osob s psychickými poruchami nebo u osob, které prožívají silný stres. V některých případech se může jednat o kombinaci všech zmíněných faktorů (Vilke et al., 2012).

Vzhledem k intenzivním fyzickým a psychickým projevům, představuje vybuzené delirium značné riziko, včetně náhlé smrti, která je připisována srdeční zástavě. American College of Emergency Physicians, na základě zjištěných informací v práci Vilke et al. (2012), popisují vybuzené delirium jako syndrom způsobený více příčinami, s nedefinovanou pravděpodobností (Vilke et al., 2012).

8.2.3 Sekundární faktory

Existují okolnosti, které se podílejí na výsledném úmrtí osoby vlivem policejního zásahu. Stratton et al. (2001) zmiňuje jako sekundární faktory následující: konzumace stimulačních drog a alkoholu, chronická onemocnění a obezita.

Obezita a v částečné míře i nadváha, zvyšují riziko srdečního selhání 2,12krát u žen. Muži s hodnotou BMI odpovídající obezitě mají riziko srdečního selhání 1,9krát vyšší (Suchard, 2010). Suchard (2010) tato data uvádí v kontextu běžné populace. Konkrétní vliv obezity na zvýšené riziko polohového dušení či vybuzeného deliria není znám. Stratton et al. (2001) zmiňuje, že obezita byla přítomna u 56 % z 18 případů, úmrtí při zadržení, které zpracovával.

Stratton et al. (2001) dále analyzoval četnost přítomnosti drog u úmrtí spojených s polohovým dušením a vybuzeným deliriem. 78 % z 18 posuzovaných případů mělo pozitivní

test na drogy, přičemž ve 45 % případů se jednalo o prokázané uživatele kokainu. Stimulační drogy zejména kokain jsou spojovány se vznikem vybuzeného deliria (Vilke et al., 2012).

Ross a Vilke (2017) uvádí psychický stress jako další negativní faktor mající vliv na výsledné úmrtí při zadržení. Fyziologickou reakcí na akutní stres, je zvýšený krevní tlak, síla, průtok krve, hladina glukózy v krvi, glykolýza v játrech a svalech a zvýšená tolerance na bolest. Tyto projevy mohou výrazně přispět k úmrtí při zakleknutí policistou (Ross & Chan, 2005).

8.2.4 Příklady syndromu náhlého úmrtí při zadržení

Vhodným příkladem, v rámci rozboru rizik metod znehybnění, je incident, při kterém třicetiletý muž běhal spoře oděný po ulici, přičemž vykřikoval, že čelí útoku draků chrlících oheň. Na místo byla přivolána tři členná hlídka, která muže znehybnila. Celý zásah trval cca okolo tři minuty. Muž kladl aktivní odpor a křičel. Po jeho zakleknutí a spoutání policisty, byly pachatelé svázány nohy, a to vzhledem k jeho pokusům kopnout zasahující policisty. Do příjezdu záchranné služby byl za přetrvávajících výkřiků zafixován v poloze na břicho, pomocí ruky jednoho z policistů. Ruka policisty se nacházela uprostřed zad a stabilizovala pachatelovu polohu na břicho, aby nedošlo k jeho přetočení. V moment, kdy zdravotníci začali s vyšetřovat zdravotní stav zadrženého, pachatel přestal křičet a pohybovat se. Ze strany záchranářů a policistů, byla okamžitě zahájena kardiopulmonální resuscitace, s následným převozem do nemocnice. Přes veškeré snahy zadržený zemřel. Při následné pitvě byla za příčinu smrti označena srdeční zástava. Toxikologická zpráva prokázala přítomnost kokainu v krvi zemřelého (Ross & Vilke, 2017). Ross a Vilke (2017) v komentáři k tomuto případu uvádějí, že subjekt během zatýkání křičel, nemůže se tedy jednat o udušení, jelikož docházelo k výměně dýchacích plynů vlivem křiku. Ross a Vilke (2017) dále zmiňují, že k výsledné zástavě srdce přispěla předchozí konzumace drog.

Vybuzené delirium lze demonstrovat na případě, kdy byly policisté přivoláni na oznámení o muži, který chodí po ulici, křičí a mlátí do okolních předmětů. Na první pohled byl dotyčný pod vlivem alkoholu a trpěl halucinacemi. Po zpozorování policejní hlídky, se dal na útěk. Po jeho dostižení policisty kladl aktivní odpor, přičemž použití slzotvorného prostředku a obušku, nedosáhlo cíle sledovaného zákrokem. Muže se podařilo úspěšně zakleknout a spoutat poté, co na zákroku spolupracovalo pět policistů. Několik minut po spoutání, byla zjištěna absence životních funkcí a ze strany policistů byla zahájena resuscitace. Při příjezdu do nemocnice byl muž prohlášen za mrtvého. Za příčinu smrti bylo pitvou označeno vybuzené delirium spojené se schizofrenií (O'Halloran & Frank, 2000).

8.2.5 Příklady syndromu náhlého úmrtí při zadržení v České republice

Případ přirovnávaný ke smrti George Floyd se v České republice odehrál v červnu 2021 (Koslerova, 2021; Málek, 2021). Tento případ vyvolal díky činnosti médií velký ohlas ve světě a k jeho důkladnému vyšetření vyzvala ve svém prohlášení Rada Evropy (Daniel Holtgen, 2021; *Vyšetřete smrt Roma po policejním zákroku v Teplicích, vyzvala Česko Rada Evropy*, 2021).

Muž romského původu byl přivolanou policejní hlídkou zakleknut, a to po dobu cca pět a půl minuty poté, co demoloval poblíž zaparkované automobily (ROMEIA TV, 2021). Po příjezdu policejní hlídky na místo zásahu se tato hlídka pokusila pomocí výzev muže uklidnit. Ten však reagoval aktivním odporem vůči policistům. Kopal, jednoho ze zasahujících policistů kousl a snažil se udeřit dalšího. Na výzvu k zanechání útoku vůči úřední osobě, nereagoval, a proto proti němu byl použit donucovací prostředek hmaty, chvaty, údery a kopy. Muž byl přerušovaně zakleknut celkem třemi policisty, v již uvedené délce pěti a půl minuty, než dorazila přivolaná záchranná služba. Z přerušované zakleknutí v tomto případě vyplývá, že se policisté pokusili techniku v průběhu zákroku několikrát přerušit. Nicméně zadržovaný kladl tak intenzivní aktivní odpor, že hrozila újma na zdraví zadržovaného či policistů.

Dále výroku krajského policejního ředitele při pitvě nebyly nalezeny znaky poškození orgánů ani známky typické pro dušení. GIBS díky výsledkům předběžné pitvy neshledal v jednání policistů znaky trestného činu, a proto nebude zahajovat úkony trestního řízení. (kpt. Nguyenová, 2021; *Za policisty stojím. Použité hmaty a chvaty patří k nejmírnějším, hájí zákrok v Teplicích policejní šéf*, 2021).

Mluvčí policie na základě výsledku pitvy uvádí, že „smrt nastala v přímé příčinné souvislosti s intoxikací pervitinem“ (Málek, 2021). „K selhání srdeční funkce by v daném případě došlo i bez pokusu omezit agresivitu muže. Čili smrt nastala v přímé příčinné souvislosti s intoxikací pervitinem, a nikoliv jednáním zakročujících policistů“ (Málek, 2022) uvádí dle Málka (2022) závěrečná pitevní zpráva.

"Šetřením bylo zjištěno, že služební zákrok proti muži byl proveden standardním způsobem, za použití zákonných donucovacích prostředků, jejichž použití nemělo prokázanou příčinnou souvislost s následným úmrtím. Také nebyla zjištěna prodleva v přivolání Zdravotnické záchranné služby. Do doby, než přijel sanitní vůz na místo, policisté provádějící zákrok, se zajištěným mužem verbálně komunikovali, což je patrné i na části amatérsky pořízeného a následně zveřejněného audiovizuálního záznamu. Pouta byla muži sejmuta

v sanitním voze až na žádost záchranářky, a to v době, kdy konstatovala kolaps. Do té doby hrozilo stále nebezpečí, že jmenovaný může pokračovat v sebepoškozování, napadání policistů nebo záchranářů,"(Málek, 2022) uvádí dle Málka (2022) závěrečná zpráva z GIBS.

Za nejaktuálnější případ úmrtí při zadržení, lze považovat smrt pacienta v Psychiatrické nemocnici Bohnice v únoru 2023. Do uvedeného zdravotnického zařízení byla přivolána hlídka na základě oznámení, že se zde pohybuje nebezpečný obézní pacient, který ohrožuje nemocniční personál. Pacient před příjezdem hlídky stihl rozbít zasklení dveří, použil nohu od stolu s hřebíky jako pátku a vyhrožoval, že všechny zabije (Janouš, 2024; Pánek, 2024).

Přivolaná policejní hlídka spolu s přítomnými záchranáři pacienta zaklekla a spoutala po použití hmatů, chvatů, úderů a kopů, spolu s aplikací taseru. Jeden z policistů zaklekl levým kolenem pacienta mezi lopatkami, s cílem jej znehybnit. „Do té doby se (pacient) projevoval hlasitým intenzivním sténáním a chroptěním, avšak situace se náhle změnila a poškozený se přestal úplně projevovat a jakkoli hýbat“ (Horák, 2024; Hudec, 2024) uvádí Horák (2024) a Hudec (2024) popis obžaloby. „Podle ní ani jeden z policistů na obrat v pacientově projevu nereagoval“ (Horák, 2024) jeden podával hlášení do vysílačky a druhý celkem čtyři minuty klečel na poškozeném (Horák, 2024).

Dle žalobce zemřel pacient na udušení uvedením do polohy zakleknutí, ve které nebylo možné sledovat pacientovu případnou komunikaci, či dechovou nedostatečnost. Ten kvalifikoval možné provinění policistů jako usmrcení z nedbalosti poté, co zasahující policisté nezkontrolovali zdravotní stav po spoutání pacienta (Horák, 2024; Hudec, 2024; Janouš, 2024).

9 Diskuze

Rešeršní práce zabývající se riziky metod znehybnění, případně náhlým úmrtím při zadržení, bez případů použití služební zbraně nebyla dosud v České republice realizována. Získané poznatky této práce v českém prostředí tak nelze s ničím porovnávat.

Je důležité podotknout, že náhlá úmrtí při zadržení jsou raritou. To potvrzuje zejména studie z Kanady, která rozebírá data z 4828 událostí, použití síly příslušníky bezpečnostních sborů, bez jediného úmrtí, spojeného s přímým omezením pohybu zadržené osoby, přičemž bve 2015 případech bylo užito zakleknutí. Usmrcena byla pouze jedna osoba, a to poté, co ji v leže na boku postihla náhlá zástava oběhu. Tato osoba však z dostupných dat vykazovala veškeré příznaky vybuzeného deliria. Osoba tedy byla spoře oděná, ničila sklo, nereagovala na pokyny policie, byla stále v pohybu, neúnavná, neočekávaně silná a nevnímala bolest. Dalšími projevy deliria byla teplá pokožka, rychlá dechová frekvence a nadměrné pocení. Výsledkem této komparace dat z Kanady je tvrzení, že 99,8 % zákroků zadržená osoba přežije bez ohledu na to, zda je zakleknuta či nikoli (Hall et al., 2015). Tvrzení, že náhlá smrt při zadržení je vzácnou událostí, podporuje i analýza 145425 případů z Marylandu, kdy v letech 1939 až 2004 bylo identifikováno 202 případů úmrtí při zadržení (Grant et al., 2007).

V českém prostředí je procento úmrtí ještě nižší, a to už jen vzhledem k nižšímu počtu realizovaných zákroků za rok. Bohužel tvorba obdobné statistiky, případně analýzy případů zásahu bezpečnostních sborů, nelze v České republice realizovat. Nemožnost realizace vyplývá zejména z nedostatku dat, které evidují bezpečnostní sbory o provedených zásazích a dále z absence odborné české literatury zaměřené na problematiku náhlého úmrtí při zadržení v českém prostředí a taktéž u problematického získávání dat a rozhodnutí ze soudních řízení.

V aspektu shánění dat zabývajících se problematikou České republiky shledávám také největší mezeru této práce. Potřebná data jsou často dostupná pouze na základě zákonného vyžádání. Současně s tím není vedena žádná volně dostupná statistika, která by i zpětně popisovala počty úmrtí a jejich příčiny, při zásahu jakéhokoli bezpečnostního sboru.

Rozhodnutí soudů v případech, kdy už k úmrtí osoby došlo, případně byl spáchán trestný čin ze strany příslušníka bezpečnostního sboru, kdy došlo ke zranění či úmrtí zadrženého, jsou také často neveřejná, a tedy obtížně dohledatelná. Když už se takové rozhodnutí soudu povede nalézt, často odkazují na rozhodnutí vyšetřujících orgánů a vyjádření soudních znalců, která obvykle též nejsou dostupná, a tedy se musí znovu vyžádat na základě zákona.

Zvolené příklady úmrtí při zadržení z České republiky mají za cíl představit aktuální dění v této problematice. Vybral jsem případ muže v Teplicích, který je svým průběhem nejvíce podobný případu George Floyda. Bohužel se mi nepodařilo vyžádat oficiální zprávu z vyšetřování, a to i přes to, že citované zdroje s těmito informacemi pracují. Nicméně tento případ je tématu této práce nejpriléhavější.

Zásah vůči muži v Psychiatrické nemocnici Bohnice jsem zvolil, zejména kvůli jeho aktuálnosti a shodností s problematikou polohového dušení. Je nezbytné zmínit, že v tomto případě nebylo soudem dosud pravomocně rozhodnuto, tedy šance získat oficiální spis je téměř nulová, a to až do doby ukončení soudního řízení. Nicméně tento zásah uvádím s vizí, že na něj může být navázána budoucí tvorba dalších autorů věnujících se této problematice.

Zaměřím-li se na stanovené cíle práce, zde mohu konstatovat, že byly úspěšně naplněny. Do budoucího rozvoje této problematiky bych však zahrnul porovnání podoby a způsobu realizace techniky zakleknutí v USA a v České republice. Případně by do tématu byla přínosná měření zaměřená na změny stereotypu dýchání zadrženého při poloze v zakleknutí. spolu s detailnějším popisem principu polohového dušení.

Před samotným závěrem bych však chtěl zdůraznit největší kredit této práce. A to přispět k pochopení problematiky znehybnění a tím pomoci vytvořit metodiku, která předejde zbytečným ztrátám na životech nejen v řadách policistů, ale i na straně občanů, vůči kterým jsou tyto metody v případě potřeby použity. Tato vytvořené metodika může stanovit „bezpečná“ pravidla zákroků, které mohou přispět k zjednodušení práce bezpečnostních sborů, jelikož nabídnou jistotu, že nebude ohroženo zdraví zúčastněných osob a zároveň nebudou následně zasahující čelit právním důsledkům.

10 Závěr

V úvodu této bakalářské práce byly definovány bezpečnostní sbory a jejich podíl na zajišťování bezpečnosti a pořádku na území České republiky. Byly popsány právní prameny na základě, kterých tyto bezpečnostní sbory fungují a prostředky, které mohou být použity při vymáhání práva.

Tyto prostředky jsou souhrnně nazývány jako donucovací prostředky. Za nejčastěji používaný donucovací prostředek lze považovat hmaty, chvaty, údery a kopy. Mezi chvaty řadíme techniky znehybnění, které jsou využívány k omezení pohybu osoby, vůči kterým jsou používány, s cílem poskytnout bezpečí a čas pro spoutání osoby příslušníkem bezpečnostního sboru.

Za hlavní rizika při použití techniky znehybnění, lze považovat újmu na zdraví osoby, která tyto metody používá zejména v případech, kdy nejsou tyto metody provedeny technicky správně a právní odpovědnost, v případech neoprávněného či nepřiměřeného užití. Z hlediska práva je neoprávněné či nepřiměřené užití příslušníkem bezpečnostního sboru hodnoceno jako zneužití pravomoci úřední osoby, usmrcení z nedbalosti, případně považováno za mučení a jiné nelidské a kruté zacházení.

Při znehybnění osoby mohou nastat zdravotní komplikace, v krajním případě i smrt. Náhlá úmrtí při zadržení nejsou v praxi častá, nikoli však vyloučená. Za nejčastější příčiny úmrtí při zadržení, je označováno takzvané polohové dušení a vybuzené delirium, často podpořené dalšími negativními faktory, jako jsou drogy, alkohol, lidské choroby a psychická zátěž.

11 Seznam použitých zdrojů

- 23 ABC News, KERO (Ředitel). (2020). *CONTENT WARNING: Video of the Arrest of George Floyd in Minneapolis*. <https://www.youtube.com/watch?v=CEZh0C-pmaw>
- Balabán, M., & Pernica, B. (2015). *Bezpečnostní systém ČR: Problémy a výzvy*. Univerzita Karlova.
- Bezpečnostní sbory. (b.r.). *IS.MUNI – Bezpečností sbory*. Získáno 19. duben 2024, z https://is.muni.cz/th/d1roq/Bezpecnostni_sbory.pdf
- Bittner a kol. (2011). *Příprava k použití donucovacích prostředků*. Obor vzdělávání Ředitelství pro řízení lidských zdrojů Policejního prezidia ČR.
- Bonato, S. (2018). *Searching the grey literature: A handbook for finding reports, working papers, and unpublished research*. Rowman & Littlefield.
- Celní správa. (b.r.). *Celní správa*. Získáno 1. duben 2024, z <https://www.celnisprava.cz/cz/onas/Stranky/celni-sprava.aspx>
- Daniel Holtgen. (2021, červen 23). *Czech Republic: Council of Europe calls for urgent independent investigation into Romani man's death – Portal - www.coe.int*. Portal. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/czech-republic-council-of-europe-calls-for-urgent-independent-investigation-into-romani-man-s-death>
- Definice sebeobrany—Teorie sebeobrany—Učební opory: Inovace SEBS a ASEBS*. (b.r.). Získáno 13. červen 2024, z <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/teorie-sebeobrany/definice>
- Donucovací prostředky SEBS a ASEBS. (b.r.). *Donucovací prostředky—Teorie sebeobrany—Učební opory: Inovace SEBS a ASEBS*. Získáno 4. květen 2024, z <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/teorie-sebeobrany/donucovaci-prostredky>
- Dr. Baker. (2020). *HENNEPIN COUNTY MEDICAL EXAMINER'S OFFICE AUTOPSY REPORT, George Floyd*. Dostupné z: <https://www.hennepin.us/-/media/hennepinus/residents/public-safety/medical-examiner/floyd-autopsy-6-3-20.pdf>
k datu: 19.06.2024
- Dvořák. (2010). *Oprávněné použití zbraně a jeho vztah k nutné obraně* [Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/vt293/Jan_Dvorak_DP_2011_Opravnene_pouziti_zbrane_a_jeho_vztah_k_nutne_obrane.pdf

- Dymák & Bočková. (2019, listopad). Základní odborná příprava očima jednotlivců anebo co nás jednou možná čeká a nemine. *Ozvěny z Hrdlořez*, 10–11, dostupné z <https://www.yumpu.com/cs/document/read/63870685/5-cislo-casopisu-ozveny-z-hrdlorez> případně dostupné z: <https://www.skolamv.cz/component/content/article/853-archiv-cisel.html>.
- Ely, S. F., & Gill, J. R. (2023). Chapter 11—Approach to asphyxial deaths. In S. F. Ely & J. R. Gill (Ed.), *Principles of Forensic Pathology* (s. 279–305). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-323-91796-4.00011-8>
- Flajsar. (2017). *Frekvence použití domucovacích prostředků u Policie České republiky* [Bakalářská práce, MASARYKOVA UNIVERZITA Fakulta sportovních studií Katedra gymnastiky a úpolů]. Dostupné z digitální knihovny: https://is.muni.cz/th/uwgwd/Kamil_Flajsar.pdf.
- GIBS. (b.r.). *Generální inspekce bezpečnostních sborů*. Získáno 1. duben 2024, z <https://www.gibs.cz>
- Grant, J. R., Southall, P. E., Fowler, D. R., Mealey, J., Thomas, E. J., & Kinlock, T. W. (2007). Death in Custody: A Historical Analysis*. *Journal of Forensic Sciences*, 52(5), 1177–1181. <https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2007.00500.x>
- Hall, C., Votova, K., Heyd, C., Walker, M., MacDonald, S., Eramian, D., & Vilke, G. M. (2015). Restraint in police use of force events: Examining sudden in custody death for prone and not-prone positions. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 31, 29–35. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2014.12.007>
- Horák. (2024, březen 25). *Nahlas sténal a chroptěl, pak zmlkl. Po zakleknutí policií zemřel pacient v Bohnicích | Aktuálně.cz*. Aktuálně.cz - Víte, co se právě děje. <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bohnic-policie-umrti/r~dc7b21e8e83d11ee80bfac1f6b220ee8/>
- Houdek, J., & Houdek, P. (2022). *Moderní sebeobrana* (Vydání první). Euromedia Group.
- Hudec. (2024, březen 25). *Policisté v Bohnicích zaklekli agresivního pacienta, ten následně zemřel. Hrozí jim vězení, přesto zůstávají ve službě*. Extra.cz. <https://www.extra.cz/zpravy-policiste-v-bohnicich-zaklekli-agresivniho-pacienta-ten-nasledne-zemrel-hrozi-jim-vezeni-presto-zustavaji-ve-sluzbe-3b6a8>
- Chmieliauskas, S., Mundinas, E., Fomin, D., Andriuskeviciute, G., Laima, S., Jurolaic, E., Stasiuniene, J., & Jasulaitis, A. (2018). Sudden deaths from positional asphyxia: A case report. *Medicine*, 97(24), e11041. <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000011041>

- Informace. (2021). *Zveřejnění poskytnuté informace vedené pod č.j. GI-3991-5/ČJ-2021-840113-IF*. Dostupné z: https://www.gibs.cz/attachments/article/807/Poskytnutá%20informace%20ze%20dne%202020.%202021.%202021_1.pdf k datu 2024-05-04
- Intrastat. (b.r.). *Celní správa—Intrastat*. Získáno 19.4.2024 dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/dalsi-kompetence/intrastat/Stranky/default.aspx>
- Irmscher, B. (2023). *Basics and Principles of Self-Defense*. BoD – Books on Demand.
- Janouš, B. P., Václav. (2024, duben 6). *Zaklekli muže na psychiatrii a nevšimli si, že umírá. Policisté míří k soudu*. iDNES.cz. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bohnice-policie-zakrok-zakleknuti-usmrceni-pacient.A240405_182614_domaci_vals
- Jesson, J., Matheson, L., & Lacey, F. M. (2011). *Doing your literature review: Traditional and systematic techniques*. SAGE.
- Kennedy, J. F. (1999). *Sudden in-custody death and positional asphyxia*.
- Koslerova, A. (2021, červen 22). Death of Romany man knelt on by Czech police compared to that of George Floyd. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/global-development/2021/jun/22/death-of-romany-man-knelt-on-by-czech-police-compared-to-george-floyd>
- kpt. Nguyenová. (2021, červen 24). *GIBS – Vyjádření k teplické události*. <https://www.gibs.cz/informacni-servis/tiskove-zpravy/764-vyjadreni-k-teplicke-udalosti>
- Levenson, & Parks. (2023, srpen 7). *Officer who held back crowd during George Floyd's murder sentenced to over 4 years in prison*. CNN. <https://www.cnn.com/2023/08/07/us/tou-thao-george-floyd-sentence/index.html>
- Link, N. (2016). *Bojová umění – anatomie: Ilustrovaný průvodce zapojením svalů v základních kopech, úderech a strzích* (1. vydání). CPress.
- Málek, P. (2021, říjen 26). Znalecký posudek potvrdil verzi policie: Žádný český Floyd, ale předávkování. *Teplický deník*. https://teplicky.denik.cz/zpravy_region/cesky-floyd-umrti-drogy-posudek-20.html
- Málek, P. (2022, březen 16). GIBS: Zákrok policie v Teplicích, po němž zemřel muž, byl v souladu se zákonem. *Deník.cz*. <https://www.denik.cz/krimi/narkoman-teplice-umrti-policie-202203.html>
- Mäsiárová, & Bauer. (2020). *Statistická ročenka vězeňské služby 2020*. <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2020.pdf>

- Mäsiárová, & Bauer. (2022). *Statistická ročenka vězeňské služby 2022*.
<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>
- Mäsiárová, M., & Bauer, B. (2021). *Statistická ročenka vězeňské služby 2021*.
<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>
- Metodická příručka č. 1/2017. (2017). *METODICKÁ PŘÍRUČKA č. 1/2017 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k používání donucovacích prostředků a zbraně příslušníky Policie České republiky (aktualizace ke dni 1. 7. 2018)*.
- Miller, R. K., & Kadlec, J. (2017). Realita násilí: K čemu jsou bojová umění ve skutečném světě. In *Realita násilí: K čemu jsou bojová umění ve skutečném světě* (První vydání). Mladá fronta.
- Miller, R. K., & Kane, L. A. (2018). *Přiměřená sebeobrana: Efektivní rozhodování v násilné situaci* (J. Kadlec, Přel.; První vydání). Mladá fronta.
- MVCR. (b.r.). *Ministerstvo vnitra České republiky—Ozbrojený bezpečnostní sbor*. Získáno 1. duben 2024, z <https://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojeny-bezpecnostni-sbor.aspx>
- O BIS. (b.r.). *Bezpečnostně informační služba*. Získáno 4. květen 2024, z <https://www.bis.cz/o-nas/>
- O'Halloran, R. L., & Frank, J. G. (2000). Asphyxial Death During Prone Restraint Revisited: A Report of 21 Cases. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 21(1).
https://journals.lww.com/amjforensicmedicine/fulltext/2000/03000/asphyxial_death_during_prone_restraint_revisited_.7.aspx
- Padosch, S. A., Schmidt, P. H., Kröner, L. U., & Madea, B. (2005). Death due to positional asphyxia under severe alcoholisation: Pathophysiology and forensic considerations. *Forensic Science International*, 149(1), 67–73.
<https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2004.05.016>
- Pánek, J. (2024, květen 21). *Na sestru vzal nohy od stolu, líčil muž řádění pacienta. Za jeho smrt soudí policisty*. iDNES.cz. https://www.idnes.cz/praha/zpravy/bohnice-nemocnice-agresivita-pacient-zakrok-policie-umrti.A240521_114908_praha-zpravy_iri
- Pavelka, R., & Stich, J. (2012). *Vývoj bojových sportů* (Vyd. 1). Karolinum.

- Pavelka, R., Stich, J., & Kincl, M. (2015). *Sebeobrana: Nebud'te snadnou obětí!* (Vydání první). Ikar.
- PBS NewsHour (Ředitel). (2021). *Medical examiner doubles down on original autopsy finding, labels Floyd's death a homicide*. https://www.youtube.com/watch?v=AA_bckfzuDI
- PČR. (b.r.). *Police České republiky*. Získáno 1. duben 2024, z <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>
- PhDr. Vokuš. (b.r.). *Police České republiky, početní stavy*. Získáno 1. duben 2024, z <https://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-2023-pocetni-stavy-prislusniku-policie-ceske-republiky.aspx>
- pplk. Mgr. Lucie Dvořáková. (2023, 6). *Počet použitých donucovacích prostředků za období 2018—2022—Police České republiky*. <https://www.policie.cz/clanek/pocet-pouzitych-donucovacich-prostredku-za-obdobi-2018-2022.aspx>
- ROME TV (Ředitel). (2021). *Romský George Floyd? Muž zemřel po zásahu policie v Teplicích. Ta odmítá, že za smrt může zákrok*. <https://www.youtube.com/watch?v=EtUffFxfeuY>
- Ross, D. L., & Chan, T. (2005). *Sudden Deaths in Custody (Forensic Science and Medicine)* (1. vyd.). <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=a9bfa62bb9e4a26acedcd8516d0c2c98>
- Ross, D. L., & Vilke, G. M. (Ed.). (2017). *Guidelines for investigating officer-involved shootings, arrest-related deaths, and deaths in custody*. Routledge.
- Sedláček. (2019). *Frekvence používání donucovacích prostředků u Vězeňské služby ČR* [Bakalářská práce, MASARYKOVA UNIVERZITA Fakulta sportovních studií Katedra gymnastiky a úpolů]. <https://is.muni.cz/th/z3o31/Sedlacek-BP.pdf>
- Schimmer. (2020, listopad 23). *Statistika úmrtí a těžkých zranění—Police České republiky*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-umrti-a-tezkych-zraneni.aspx> k datu: 18.06.2024
- Schrammová. (2021, září 29). *Střelba, ale i bojova umění a teorie*. <https://www.policie.cz/clanek/strelba-ale-i-bojova-umeni-a-teorie.aspx>
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>
- Stanovisko MV, bod 21. (2010). *Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analyticko-legislativní odbor Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie*

Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků. Č.j.: MC-96415-2/obp-p-2010.

- Stratton, S. J., Rogers, C., Brickett, K., & Gruzinski, G. (2001). Factors associated with sudden death of individuals requiring restraint for excited delirium. *The American Journal of Emergency Medicine*, 19(3), 187–191. <https://doi.org/10.1053/ajem.2001.22665>
- Suchard. (2010, červenec 20). *Obezita jako rizikový faktor kardiovaskulárních onemocnění | MT.* <https://www.tribune.cz/archiv/obezita-jako-rizikovy-faktor-kardiovaskularnich-onemocneni/>
- Ščurek. (2007). *Technické prostředky bezpečnostních služeb—Donucovací prostředky využívané Policií ČR [Online].* https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/donucovaci_prostredky.pdf
- Šimáčková, K. (2019). K pojmu zranitelnost v českém právním prostředí, zejména v judikatuře Ústavního soudu. *JURISPRUDENCE*, 2019. <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/k-pojmu-zranitelnost-v-ceskem-pravnim-prostredi-zejmena-v-judikature-ustavniho-soudu.dm-398.pdf>
- Šimon. (2019). *Použití donucovacích prostředků u Policie České republiky [Bakalářská práce, Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institutu - AMBIS].* https://is.ambis.cz/th/pvn2a/Pouziti_donucovacich_prostredku_u_Policie_Ceske_republiky.pdf
- Times, T. N. Y. (2022, červenec 29). How George Floyd Died, and What Happened Next. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/article/george-floyd.html>
- Trivis. (2019). *Úplné znění zákona č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky ; Úplné znění zákona č. 250/2016 Sb. O odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ; Úplné znění zákona č. 251/2016 Sb. O některých přestupcích (Vydání: patnácté).* Armex Publishing s.r.o.
- Tymofeyeva, A. (2019). Zranitelné osoby v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *JURISPRUDENCE*, 2019. https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.jurisprudence.cz%2Fcz%2Fcasopis%2Fzranitelne-osoby-v-judikature-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava.dm-397.pdf&psig=AOvVaw2F6O_99zY7-H8IEtmQLTMX&ust=1717837139804000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAUQn5wMahcKEwi4nr-VkMmGAXUAAAAAHQAAAAAQBA

- Ústavní soud 860/15. (2015). *Nález Ústavního soudu číslo I. ÚS 860/15.*
https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/I._US_860_15_verze_na_web.pdf
- Ústavní soud 1042/15. (2016). *Nález Ústavního soudu číslo I. ÚS 1042/15.*
https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/I._US_1042_15_an.pdf
- Ústavní soud 1376/18. (2019). *Nález Ústavního soudu České republiky č. II. ÚS 1376/18.*
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., (ve znění pozdějších předpisů) (1993).
- Vágner, M. (2008). *K teorii boje zblízka* (1. vyd.) Karolinum.
- Vaněk. (2023). *Zkušební řád—Metodická příloha.* Český svaz Judo. Dostupné z:
<https://www.czechjudo.org/dokument/288-zkusebni-rad-metodicka-priloha-obrazky-do-1-kyu-k-datu-11.06.2024>
- Vězeňská služba. (b.r.). *Vězeňská služba České republiky.* Získáno 1. duben 2024, z
<https://www.vscr.cz/sekce/zakladni-udaje>
- Vilke, G. M., DeBard, M. L., Chan, T. C., Ho, J. D., Dawes, D. M., Hall, C., Curtis, M. D., Costello, M. W., Mash, D. C., Coffman, S. R., McMullen, M. J., Metzger, J. C., Roberts, J. R., Sztajnkrcer, M. D., Henderson, S. O., Adler, J., Czarnecki, F., Heck, J., & Bozeman, W. P. (2012). Excited Delirium Syndrome (ExDS): Defining Based on a Review of the Literature. *The Journal of Emergency Medicine*, 43(5), 897–905.
<https://doi.org/10.1016/j.jemermed.2011.02.017>
- Vokuš. (2023, březen 30). *Profesní vzdělávání příslušníků Policie České republiky—Policie České republiky.* <https://www.policie.cz/clanek/profesi-vzdelavani-prislusniku-policie-ceske-republiky.aspx>
- Výroční zpráva GIBS 2020. (b.r.). *Výroční zpráva o činnosti generální inspekce bezpečnostních sborů za rok 2020.* Získáno 1. duben 2024, z Dostupné z:
https://www.gibs.cz/images/podstranky/cinnost-analyza-ukonu/zprava_cinnosti__2020.pdf
- Výroční zpráva GIBS 2021. (b.r.). *Výroční zpráva o činnosti generální inspekce bezpečnostních sborů za rok 2021.* Získáno 1. duben 2024, z Dostupný z:
https://www.gibs.cz/images/podstranky/cinnost-analyza-ukonu/zprava_cinnosti__2021.pdf
- Výroční zpráva GIBS 2022. (b.r.). *Výroční zpráva o činnosti generální inspekce bezpečnostních sborů za rok 2022.* Získáno 1. duben 2024, z

https://www.gibs.cz/images/podstranky/cinnost-analyza-ukonu/zprava_cinnosti_2022.pdf

Výroční zpráva VS 2023. (b.r.). *Výroční zpráva Vězeňské služby za rok 2023*. Získáno 1. duben 2024, z <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocni-zpravy/vyrocni-zprava-vs-cr-2023.pdf>

Vyšetřete smrt Roma po policejním zákroku v Teplicích, vyzvala Česko Rada Evropy. (2021, červen 23). iROZHLAS. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/teplice-policie-smrt-policejni-zasah-zakrok-rom_2106231520_ako

Widhalm, M. (2022). *Bezpečnostní studie rizik při použití donucovacích prostředků* [Bakalářská práce, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava - Fakulta bezpečnostního inženýrství]. <http://dspace.vsb.cz/handle/10084/147155>

Za policisty stojím. Použité hmaty a chvaty patří k nejmírnějším, hájí zákrok v Teplicích policejní šéf. (2021, červen 24). iROZHLAS. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/teplice-zakrok-vysetrovani-policie-gibs_2106241520_piv

Zákon č. 17/2012 Sb., Zákon o Celní správě České republiky (ve znění pozdějších předpisů) (2012). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-17>

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník (ve znění pozdějších předpisů) (2009). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40> k datu 18.06.2024

Zákon č. 106/1999 Sb., Zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb., (ve znění pozdějších předpisů) (1999). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106> k datu 17.06.2024

Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (Trestní řád)(ve znění pozdějších předpisů) (1961). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141> k datu 17.06.2024

Zákon č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii České republiky (ve znění pozdějších předpisů) (2008). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>

Zákon č. 320/2015 SB., Zákon o Hasičském záchranném sboru České republiky (ve znění pozdějších předpisů) (2015). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-320>

Zákon č. 341/2011 Sb., Zákon o Generální inspekce bezpečnostních sborů (ve znění pozdějších předpisů) (2011). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>

Zákon č. 361/2003 Sb., Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (ve znění pozdějších předpisů) (2003). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361#cast1>

Zákon č. 555/1992 Sb., Zákon o Vězeňské službě (ve znění pozdějších předpisů) (1992).
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>

Zákon č.154/1994 Sb., O Bezpečnostní informační službě (ve znění pozdějších předpisů)
(1994). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-154>

ZOP PČR. (b.r.). *Informace k základní odborné přípravě (ZOP)—Policie České republiky*.
Získáno 7. květen 2024, z <https://www.policie.cz/clanek/informace-k-zakladni-odborne-priprave-zop.aspx>

ZPPP č. 4/2009. (2009). *Závazný pokyn policejního prezidenta č. 4/2009 o provádění služební přípravy příslušníků Policie České republiky*. PČR.

Žárská. (2016, červenec 1). *Potvrzení o provedení úkonu—Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/potvrzeni-o-provedeni-ukonu.aspx> k datu 02.06.2024

12 Seznam použitých obrázků a tabulek

Seznam obrázků:

Obrázek 1	Pohyb boků při úderu horní končetinou
Obrázek 2	Přímý kop
Obrázek 3	Boční kop
Obrázek 4	Obloukový kop
Obrázek 5	Kop kolenem
Obrázek 6	Kladivový úder
Obrázek 7	Úder pěstí
Obrázek 8	Zranitelná místa
Obrázek 9	Škrčení – hadaka žime
Obrázek 10	Hody O-goshi, Seoi-nage – ippon, O-soto-gari
Obrázek 11	Příklad páčení vhodného ke svedení osoby na zem
Obrázek 12	Zakleknutí osoby
Obrázek 13	Přiložení pout
Obrázek 14	Zakleknutí krku George Floyda
Obrázek 15	Poloha zesnulého – polohové udušení

Seznam tabulek:

Tabulka 1	Výčet donucovacích prostředků pro jednotlivé ozbrojené bezpečnostní sbory
Tabulka 2	Četnost použití donucovacích prostředků vybranými bezpečnostními sbory za období 2020-2022
Tabulka 3	Nejčastěji používaný donucovací prostředek spolu s počtem použití u vybraných sborů
Tabulka 4	Často užívané kopy s popisem úderových ploch a provedením
Tabulka 5	Statistika zranění policistů pachatelem v letech 2009-2019